

חטיבה

8

חטיבת
"הזקן"

חטיבה

8

חטיבת
"הזקן"

חטיבה 8 - חטיבת "הזקן"

דברי 'מפקד' מתוך משפחת 'הזקן'

"בכל גבר קשוח, מסתתר ילד, שמרגיש, שזוכר - פרצופים, תמונות, קולות. בתוך כל גבר קשוח, מסתתרת נפש פצועה, שמנסה לסחוב איתה הלאה, הרבה מעבר למה שאפשר!"
(מפנקס זכרונותיי).

אנשי חטיבת 'הזקן' היקרים!

אלו שעדיין מפעמים בנו בנוכחותם ואלו שהותרנו מאחור ומפעמים בנו לא פחות. אלו שעל כתפיהם נבנתה מורשת החטיבה, אלו שבזכותם אנחנו כאן היום. גיבורים שגדלו על ברכי אהבת הארץ והאדם, חברים שלנצח יישארו צעירים.

חטיבת "הזקן" בין החטיבות הוותיקות בצה"ל. חטיבה שהיוותה עוד מיום הקמתה בשנת 1948 מרכיב מרכזי בכל הקרבות, הגזרות ומלחמות צבא ההגנה לישראל. אנחנו נמשיך ללמוד ולחקור, לפתח ולהתפתח, אל מול אתגרי השעה ההולכים ומתעצמים - מתעצמים ומשתנים!

בהמשך לאבותינו, שנלחמו מעטים מול רבים, שנלחמו וניצחו! אנחנו מתחייבים לעשות את הכי טוב עם מה שקיים ולהמשיך ולשמור על הבית במשמרת הזו.

מימוש החלום על המדינה העצמאית לעם ישראל היה ארוך ומחירו עקוב מדם. לאורכן של כל השנים והמלחמות, חיל השריון ובראשו חטיבת 'הזקן', היה כוח מחץ משמעותי אשר עוצמתו הכריעה בכל מפגש. אומץ ליבם ונאמנותם של הלוחמים והמפקדים היה תמיד המנוע אשר דחף את כולנו לניצחון, "רעות השריונאים" היא הדלק. סוד גבורתנו האמיתי טמון באדם, בהון האנושי, בעוז הרוח ובתחושת השליחות אשר פעמה בקרבם של כל אותם הלוחמים שהבינו אז (כמו היום) שאין מלבדנו. אלו הם היסודות מהם צמחה חטיבה 8, היסודות מהם נבנה חיל השריון, היסודות שמהם נבנתה מדינת ישראל.

שגרת החיים נמשכת, ועולם כמנהגו נוהג, אולם זכרם של אלו אשר במותם אפשרו לנו חיים - אינו נפקד לרגע. הוא מהווה עבורנו מקור כוח ותזכורת יום יומית לחשיבות הנתינה וההקרבה. לחשיבות המכרעת בהבנת הפרט כי קיים משהו גדול ממנו, שהוא חלק משרשרת דורות, ושהדרך עוד ארוכה.

אני מדבר אליכם מלא התרגשות, אני מדבר אליכם בענווה גדולה. עומד בראש התור במשמרת הזו, מבטיח כי נעשה כל שביכולתנו על מנת לממש את האחריות הכבדה שהוטלה על החטיבה - להיות חטיבת ההכרעה במערכה הבאה!

ספר זה מטרתו להכיר ולשמר את מורשתה המפוארת של חטיבה 8, חטיבת "הזקן", ולספר את מעללי הקמתה ומקימה, יצחק שדה "הזקן", את הקרבות בהם השתתפה החטיבה לאורך שנות המדינה ואת שגרת האימונים, הימ"ח וההוויו של כלי הרק"מ ובעיקר של האנשים שעשו ועושים את החטיבה למה שהיא - חטיבת השריון הראשונה (תרתי משמע) של צה"ל!

רוצה להודות ולהעריך את מפקד החטיבה לשעבר, מורי ורבי לעיניי טנקים ומורשת, אל"מ ארז לב-רן שטרח, עמל, כתב והוציא לאור את המהדורה הראשונה לפני 8 שנים ואנו כעת נסמכים על בניינו, מעדכנים ומוסיפים קומה לספר.

אחיי לנשק ולדרך,

מיותר לציין עד כמה תלוי קיומה של מדינת ישראל, כמו גם המשך עצמאותה ושגשוגה, בעוז רוחם של חיילי ולוחמי הארץ לדורותיה, שבדם ציירו את הבית ובדם הם שומרים עליו. מעבדות לחירות, משואה לתקומה, סיפורם של שומרי ישראל בשרשרת הדורות. לעולם לא נשכח מה כבד המחיר ששילמו הנופלים ויקיריהם. לנצח נזכור כמה גדולה מחויבותנו להמשיך לצעוד בדרכם, ולאורם, כדי להבטיח את המשך קיומה, עצמאותה ושגשוגה של מדינת ישראל. מי ייתן ונצליח לעמוד בצפיות מאיתנו, מי ייתן ונצליח לממש את אחריותנו במשמרת הזו, מי ייתן וילדי ילדינו יספרו את הסיפור שלנו (אנשי שנות ה-2000) כפי שאנחנו מנסים לספר את סיפורם של אנשי תש"ח, סיפורם של גיבורינו מכל המערכות.

מי ייתן .. ויהיה שלום!

ברעות שרינואים,

**ראדי עזאמה, אל"ם,
מפקד חטיבה 8 "הזקן", 2022**

חטיבה 8 - חטיבת "הזקן"

הכרת מורשת החטיבה, שנכתבה גם בדמם של הלוחמים והמפקדים שנפלו בשורותיה, שהראשון בהם נפל ב-ה' באייר תש"ח, הייתה נר לרגלנו ורתמנו אותה לחיזוק האיתנות, הנחישות ורוח הלחימה. מורשת זוהי הינה מורשת מפוארת של התקפיות, נחישות רבה, גמישות, יוזמה, מקצועיות (ערש השריון), חשיבה, יצירתית וחדשנות מחוץ לקופסה ושל שיפור מלמידה מתמשכת מלקחים עצמאיים וגם מההיסטוריה הצבאית. זוהי מורשת של החטיבה המעוטרת ביותר בחיל השריון, שלשלושה מלוחמיה הוענק עיטור הגבורה, העיטור הגבוה ביותר שמעניקה מדינת ישראל.

מהמורשת המפוארת שלנו למדנו מה יידרש מאתנו כאשר יבוא תורנו להילחם, לפקד ולהוביל כוחות במלחמה הבאה. מהמורשת הבנו והפנמנו את הצורך ביוזמה, בגמישות, במקצועיות, באיתנות וביחידה מלוכדת בעלת חוסן. עמדנו על רוח הלחימה של מג"דים, מ"פים, קצינים ולוחמים שבנחישותם עשו את ההבדל בין תבוסה לניצחון. מהם למדנו כי אין מנהיגות ללא דוגמא אישית. כי מנהיגות בקרב היא להיות בראש אנשיך, ולכפות את רצונך בנחישות ובאיתנות במפגש הרצונות עם האויב תוך יוזמה לניצול הזדמנויות. הסיבה שאנחנו ניצחנו ונמשיך לנצח במלחמות, מלבד חוסר הברירה לעשות כך, היא היכולות של המפקד והקצין הישראלי לסחוף אחריו בנחישות את אנשיו מול קשיי עקת הקרב - כשהוא ניצב בראשם, ומנקודה זו להבין את הקרב, לפעול באופן אגרסיבי, ליזום ולאלתר מול השתנות הנסיבות. ברוחו של יצחק שדה, מפקדי צה"ל הבינו והאמינו כי "בהם תלוי גורל המערכה".

מורשת החטיבה המפוארת והייחודית של החטיבה ושל מקימה, הפרוסה בחוברת זו שלפניכם, טוענת במשמעות את האמירה 'מחויבות למורשתנו' ומסייעת להפנמת התחושה כי אנחנו בחטיבה שותפים וגאים לקחת חלק ב"משמרת שלנו" במשהו שהוא גדול מאתנו כפרטים.

גאווה גדולה הייתה לי להכיר אותם ולפקד עליכם.

**ארז לב-רון, אל"ם (במיל'),
מח"ט 8 "הזקן", 2010-2014**

חטיבה 8 "הזקן" הינה חטיבת שריון במילואים, אשר הוקמה בתש"ח ע"י האלוף יצחק שדה והייתה לחטיבת השריון הראשונה של צה"ל.

עם כניסתי לתפקיד הגדרתי כי החטיבה תהיה במוכנות, כשירות וכוננות מתמדת להפעלה במצבי חירום, על מנת לתמרן בנחישות ולהכריע אויב בכל התמודדות, במתארים אופרטיביים מגוונים ובלוחות זמנים קצרים, תוך התבססות על שדרת פיקוד איכותית, נחרצת בעת יוזמה וכושר מנהיגות, ועל מפקדה ויחידות מאומנות, מקצועיות, מלוכדות ואיתנות. וכי החטיבה תפעל מתוך תחושת שליחות ואחריות ומחויבת למורשתה המפוארת.

בארבעת השנים האחרונות עשינו בחטיבה שיפור משמעותי בהכנתה ליום פקודה וללחימה בחזית הצפון. הן במסכת הכנות מפקדים, ההשתלמויות וימי העיון ובעיקר באימונים מקצועיים, מאתגרים ורלוונטיים בשטחים סגורים, שטחים בנויים ובשטחי הצפון ההרריים ש"חישלו את החרב". פעלנו רבות לפתח ולהציב קצונה איכותית בכל הרמות - בגדודים, בסיירת ובמפקדת החטיבה, ובדגש על שכבת מפקדי הפלוגות, שיובילו אחריהם את הכוחות הלוחמים לקרב. המעבר של החטיבה לאוגדת הגליל וקליטת הגדחה"ן והפלה"ק שיפר מאוד את הרלוונטיות והכשירות שלנו. גם בימ"ח ובהח"י ביצענו שיפור משמעותי מאוד בעבודה מאומצת ורבה. את האיכות ותוצרי תקופה זו ראינו בהפעלה המוצלחת לנג"ח בצו 8 של יחידות החטיבה להגן על גבולה הצפוני של המדינה במבצע "צוק איתן".

על חשיבות רוח היחידה לניצחון בקרב כבר נאמר במקורותינו כי "... לא בְּחַיִל, וְלֹא בְכֹחַ - כִּי אִם בְּרוּחִי, אֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת".

במטרה להכין את החטיבה למלחמה עשינו פעילות רבה לחיזוק רוח הלחימה, העצמת הזהות הציונית, האמונה בצדקת הדרך וערך השירות. אנו מאמינים בחטיבה כי כדי לנצח בקרב יש להכין בראש ובראשונה את המפקדים - כי הם אלו שיקבעו את תוצאות הלחימה. ומכיוון שהקרב מוכרע לא אחת בתודעתו של המפקד, הרי יש להכינו לא רק מקצועית, אלא גם מנטלית לתופעת הלחימה, ל'עקת הקרב' ולפיקוד ב'חיכוך כאוטי'.

חטיבה 8
מורשת של עוצמה

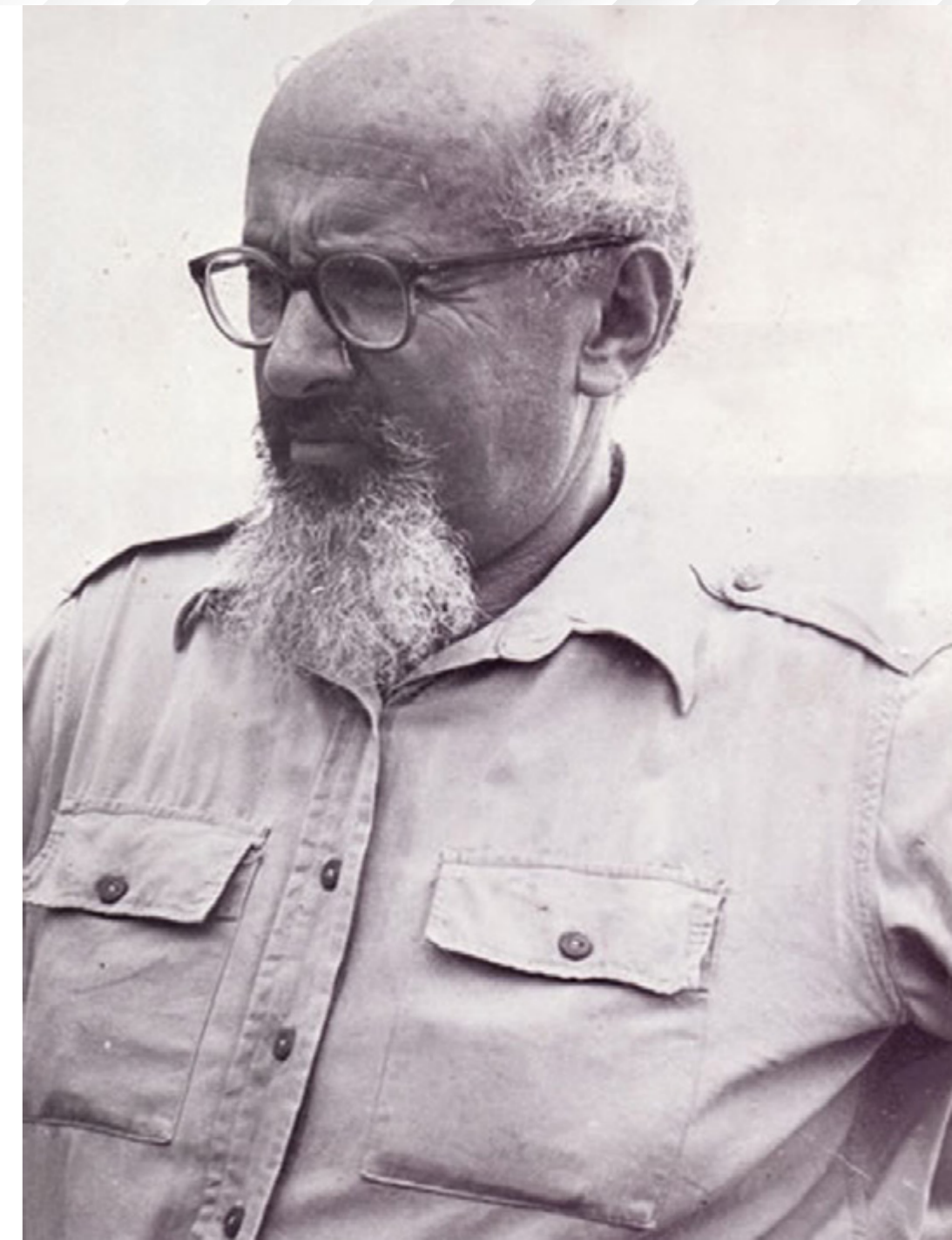

האלוף יצחק שדה, "הזקן"

חלוץ, מצביא, מפקד, אסטרטג, הוגה דעות, אמן, סופר, מנהיג, מחנך, מתאבק וחוצב. מחניכיו של טרומפלדור, שעשה אותו חלוץ וציוני. יזם את האנדרטה לזכרו וחצב את הסלע שלה במו ידיו. חברים של שלונסקי ואלתרמן. ממקימי אגודת הספורט "הפועל". חבר ארגון "ההגנה", חבר ושותף של אורד וינגייט ("הידיד") בפלוגות הלילה. יזם ומוביל המעבר מכוח שיטור בישובים ל"ציאה מהגדר" ולהקמת כוח מגן צבאי ארצי. אחראי על אבטחת עליית חניתה לקרקע (סגניו הם יגאל אלון ומשה דיין) ואחראי לאבטחת עבודות סולל בונה בהקמת קו טיגריט בצפון. ממנהיגי גדוד העבודה, הקים את הפלמ"ח, והיה למפקדו הראשון, היה רמטכ"ל "ההגנה". פיקד על הגנת משמר העמק ועל מבצע "יבוס" בירושלים (תחתיו חטיבת "הראל" ו"עציוני").

יזם את הקמת חטיבת השריון הראשונה של צה"ל, חטיבה 8, ופיקד עליה בקרבות תש"ח. נודע כמחנך ובעל השפעה רבה על הנוער הארצישראלי של תקופת הישוב, אותם חנך לאידיאלים של ציונות, שיתוף ורעות. הוא ממניחי היסוד לצה"ל ולעצמאות ישראל. טבע את מטבע הלשון 'טוהר הנשק' והטיף לחניכיו: "אהוב את הרובה ושנא את המלחמה". על שמו הקיבוצים ניר יצחק ומשאבי שדה בנגב והמושב שדה יצחק בשרון.

מס' 57/א/א
27 JUNE 1948
5316
27/6

פ ק ו ד ה י ו ם
ל י ו ם ה ה ט ב ע ה
צ ב א - ה ג נ ה ל י ן ר א ל
(כ"א סיון תש"ח, 28.6.48)

סוראים ומפקדים!

כמורא אחריות וכרסם קדושה נעמד ביוט זה להשבע שבועה אמונים למדינת ישראל, אשר קמה ונתכוננה בימי חלדנו, על קדושת דמם של רבבות מבני עמנו ועל כסופיהם של דורות עתיקי ימים - צבאי חוסט, גאולה ופדות.

נזכור כרבע זה את אלה שהוכנו אשר לא חסכו את חייהם היקרים והצעירים למען תוחיר לנו ולבנינו אחרינו, וזיי חוסט ועצמאות במולדת הסטוררת.

יהי דמם הסהור זכרון עד לכלנו, סופע דות הקרבה עצמית ומורסח בכורה מוסלאה, ללכה בודרכיהם עד החבטס מדינתנו והיותה מכבר איחניס ומקלט מבטחים לעם ישראל בסולדתו.

עט סבועתנו הנאטנה למדינתנו, נכריז ביום זה קבל עט, עולט ומלואו - כי נטבענו לא להניח וסקנו, לא לחסוך מעצמנו כל עמל וחלאה, לא להרמע מכל קרבן טידרט, עד אט ימוגר האויב הזדוני וירסכן שלוט עדי עד לעמנו בארצו-פולדתו.

ביום זה נחתמת פרטה מפוררת לדכרי ימי ההגנה העברית - צבא המחחרת של העט היהודי כמאכקיר לטחררר ועצמאות מדינית, ונפתח פרק ראסון לדברי הימים של צבא-הגנה לישראל.

יהיו - טוהר הנטק, הנאטנות והמסירות לעניני הארמה, הדבקות הקנאית בסוסר היטראלי - של ההגנה העברית, עמוד האש, החולך לפני מחנות צבא-הגנה לישראל.

תחילת נצח להגנה העברית!
יחי צבא-הגנה לישראל!

ה י ה ח ז ק
(-) יעקב דוטטרובסקי
ראט המטה הכללי.

מס' 4 לשנת תש"ח - 1948

פקודה המקימה צבא-הגנה למדינת ישראל.

לפי סעיף 18 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח - 1948, ניתנת כזה הפקודה הכאה:

1. מוקם בזה צבא-הגנה לישראל מורכב מחילות יבשה, ייחוס ים/מחיל אויר.
2. כמצב חרוט יונהג גיוס הוכה לצבא-ההגנה לישראל על כל שרוחיו.
3. גיל חייבי הגיוס יהיה כפי שייקבע על ידי הממשלה הזמנית, כל ארט המשרת בצבא-ההגנה לישראל חייב להשבע שבועה אמונים למדינת ישראל, לחוקה ולשלטונותיה המוטמנים.
4. אסור להקים או לקיים כל כוח מזוין שהוץ לצבא-ההגנה לישראל.
5. צווים, הכרזות, תקנות וכל הוראות אחרות בעניני השרות הלאומי שנופרטמו כרביס, בין ס"ז בכסלו תש"ח (29 בנובמבר, 1947) לבין יום פרטוט פקודה זו, על ידי הסוכנות היהודית לארץ-ישראל, הועד הלאומי לכנסת ישראל בארץ-ישראל, מנהלת העט, הממשלה הזמנית או אחת מסחלקותיהם, יעמדו בחפס כל עוד לא ישוננו, יתקנו או יבוטלו.
6. כל פעולה הנעשית כהואט להוראות פקודה זו תהא חוקית אף אם היא עומדת בסקירה לכל הוראה אחרת בחוק הקיים.
7. שר הכטחון ממנה על כיצוע פקודה זו.
8. פקודה זו תיקרא נשט "פקודת צבא-הגנה לישראל תש"ח - 1948".

הממשלה הזמנית
ד"ר יצחק שדה
(דוד בן גוריון)
ראש הממשלה
י"ז באייר תש"ח (26 במאי 1948)

"...הוא שהשכיל להקים מבעוד מועד דור צעיר של מפקדים אשר היוו את השלד העקרי במערכות ההגנה וצה"ל, הוא שלימד את חניכיו לחשוב ולשקול עצמאית, ולפעול בגמישות טקטית בהתאם לנסיבות הקרב ללא נוקשות שיגרתית.

הוא היה לא רק מפקד מוכשר, אלא הוגה דעות גדול ורחב דעת, החל מדרך פעולת הלוחם ועד להפעלת ריכוזים גדולים של כוח אדם, אש ושריון. הוא שעשה לנו את הלילה המטיל אימתו ליום, ואת ההר והגיא העויינים, לידידים. במרכז ראה את האדם....

הנצחון אינו תוצאה של גאונות מדינאים או מצביאים יחידי סגולה, אלא פרי מאמץ קיבוצי של העם כולו. בתוך הכלל היו גם יחידים אשר הצטיינו בתרומתם האישית למאמץ כולל זה, ואם יש יחיד בקרב העם אשר לו מגיעה האליפות בגודל התרומה האישית להשגת הנצחון הרי יצחק שדה הנו ללא ספק אלוף האלופים."

(יגאל אלון)

לפני שנים רבות עלה מרוסיה איש צעיר, בריא ומגודל.
ייבש ביצות חצב במחצבה עבד בכביש היה חבר בגדוד העבודה.

חבר בגדוד העבודה והוא היה לאגדה.

היה הוא ספורטאי, חזק, אמיץ, שרירי, כשהרים פטיש יצא עשן.
אהב סלעים, אהב פרחים וגם אהב שירים, אהב אישה ועוד אישה ועוד אישה.

חבר בגדוד העבודה והוא היה לאגדה.

כשאחזה האש בעמק בהרים, הלך האיש להגנה.
מיהר מייד לכל מקום שבו יורים, הלך מסכנה אל סכנה.

חבר בגדוד העבודה והוא היה לאגדה.

לאור היום ובמחשך ובין צורים, מן המדבר ועד הים.
ואחריו הלכו בחורים צעירים, שקראו לו הזקן כי הוא היה...

חבר בגדוד העבודה והוא היה לאגדה.

הוא אמר להם אחרי אחרי, והם הלכו רבים רבים.
והם ישבו בלילה מסביב למדורה, אשר הייתה לאש האוהבים.

חבר בגדוד העבודה והוא היה לאגדה.

**רכבו על ג'יפ קליל שדהר בסערה, שועט בדרך עוניה אל ח'פיה.
אחריו ממהרים הטנק עם בחוריו, וכבר זקנו עולה ומאפיה.**

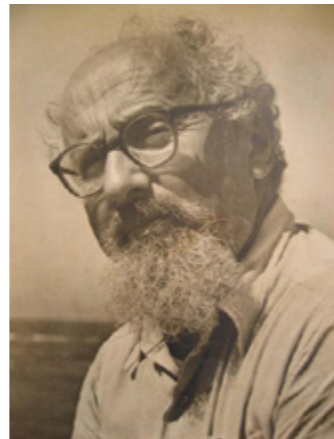
חבר בגדוד העבודה והוא היה לאגדה.

הלך הוא והזקין בדרכים העשנות, הלך הוא אל ביתו ליד הים.
הניח את חרבו בשקט בין הזכרונות, אבל בזמר חי הוא לעולם.

חבר בגדוד העבודה והוא היה לאגדה.

בלדה על יצחק שדה

להקת גייסות השריון
מילים: חיים גורי
לחן: יאיר רוזנבלום

הַזְקֵן רַק יִתֵּן פְּקֻדָּה

מִסְבִּיבֵנוּ מִשְׁטֵמָה גּוֹעֵשֶׁת.
נִתְגַּפֵּר בְּכַח שֶׁל פְּלָדָה...
עוֹד נָקוּם, נָקוּם, אֲחִים לְנֶשֶׁק—
הַזְקֵן רַק יִתֵּן פְּקֻדָּה.

הוּ אֶרְצִי, אֶרְצִי הָאֶהוּבָה פֹּה,
מֵה דְבִקְנֵנוּ בְּךָ לְלֹא מְלִים...
אֶהְבֵּנִיךָ מֵאֲזִיקִים וְעַפּוֹ,
אֶהְבֵּנִיךָ מִדֵּם הַחֲלָלִים.

שָׁמֶשׁ אֹרֵךְ תֵּאִיר עוֹד בְּדֶרֶכֵּנוּ,
אֶבְיָבִית, חֲמֹה, מְלֵאת תְּקוּהָ...
עוֹד נִתְקַע, אֲחִים, אֵת רְמֻחֵינוּ
בְּשִׁדוֹת שֶׁל אֶרֶץ אֶהוּבָה.

ההחלטה על הצורך להקים את חטיבה 8 התקבלה לקראת סוף חודש מרץ 1948. וכך הייתה חטיבה 8 לשנייה מבין שתי החטיבות האחרונות אותן הקים כוח המגן העברי, ערב פלישת צבאות הערב למדינת ישראל (החטיבה הראשונה שהוקמה הייתה חטיבה 7). בראשיתה מנתה החטיבה 3 גדודי חי"ה, אשר אוישו על ידי מדריכים ומגויסים טריים מבטיסי ההדרכה השונים.

בישיבת מטכ"ל שנערכה ב-17 במאי התקבלה החלטה להאיץ את הקמת החטיבה, כשאחד מגדודיה יהיה גדוד שריוניות, דבר אשר יהפוך אותה לחטיבת השריון הראשונה בצה"ל. באותה הישיבה הוחלט כי החטיבה תהווה כוח עתודה לקראת פלישת צבאות הערב ובראשה יעמוד יצחק שדה. בתכנון המקורי יועדה החטיבה להיות מורכבת מ-4 גדודים (2 גדודי חי"ה, גדוד משוריין וגדוד ממוכן), אולם בפועל הוקמו רק שני גדודים: גדוד 81 - גדוד קומנדו בפיקודו של משה דיין, אשר שמו שונה מאוחר יותר לגדוד 89. יעודו העיקרי היה גדוד פשיטה ממוכן. הגדוד כלל שתי פלוגות זחל"מים ומשוריינים, שתי פלוגות ג'יפים ופלוגה מסייעת.

גדוד 82 - גדוד שריון בפיקודו של סא"ל פליקס ביאטוס (הרמן). את עיקר כוח האדם בשלב זה היוו אנשי האצ"ל ולח"י ושריונרים ששירתו בחילות השריון בצבאות זרים. יחד עם זאת, הכמות והאיכות של אמצעי הלחימה של החטיבה בראשית המלחמה, בעיקר מבחינת השריון, היו ירודים.

במקביל להקמתה החלה החטיבה להתאמן במרחב תל ליטוונסקי וכבר במהלך האימון הראשון נשלחו פלוגה מגדוד 82 ויחידות מגדוד 89 למספר קרבות מול הלגיון הירדני סמוך לכפר עאגנה, כיום נוה מונסון, לאחר כיבוש יהודייה בידי הלגיון הירדני (11.6.1948). תוצאות הקרבות הללו הראו כי הפלוגות לא היו מאומנות דיין.

מבצע גי"ס

בעקבות דילול כוחות צה"ל בתום 'מבצע מוות פולטי', ערכו המצרים מתקפת נגד על כוחות חי"ר של צה"ל באזור הכפר כרתיה. מתקפת הנגד הצליחה והכוחות המצרים השתלטו על מספר משלטי מפתח באזור, דבר אשר הוביל לחסימת הדרך לנגב פעם נוספת. בצה"ל הוחלט על עריכת מבצע במטרה לכבוש את הכפרים עיראק אל-מנשייה ואל-פאלוג'ה, מדרום לכרתיה, על מנת לפתוח את הדרך לנגב. המבצע נערך בלילה ה-27 ביולי 1948 על ידי חטיבת גבעתי ויפתח מלוחות בגדוד 82 של חטיבה, אולם לא השיג את יעדיו. את הפוגה השנייה ניצלה החטיבה לטובת התארגנות ובנייה מחדש כחטיבת שריון: אל גדוד 82 נוספה פלוגת שריוניות ופלוגת חרמ"ש ואילו לגדוד 89 נוספה פלוגת ג'יפים. בנקודה זו, למעשה, הוקם הגדוד שלישי בחטיבה - גדוד 88, אשר היווה גדוד מרגמות חטיבתי. הגדוד כלל שלוש פלוגות של מרגמות 3 אינץ', בפיקודו של נתנאל חיטרון. מראשית אוגוסט 1948 עסקה החטיבה בהקמת בית הספר לשריון בעידוד מפקד החטיבה יצחק שדה וסגנו שאול יפה. בית הספר לשריון החל את פעילותו בנמל התעופה לוד - מקום היערכותו של גדוד 82. בהמשך אותו החודש החליף דב צסיס את משה דיין כמג"ד 89. היות שהאחרון התמנה למפקד מחוז ירושלים.

מבצע מוות לפולש

בעקבות הצורך המבצעי לתגבר את חטיבת גבעתי בלחימתה נגד הצבא המצרי בחזית הדרום וכן מתוך האינטרס לפרוץ את הדרך לנגב הוצר לפני כניסתה לתוקף של הפוגה השנייה, הועבר גדוד 89 דרומה. המבצע נערך בלילה שבין ה-17 ל-18 ביולי 1948, אשר במהלכו כבש גדוד 89 את הכפר כרתיה. בתום המבצע הוחזר גדוד 89 למסגרת חטיבת האם.

מבצע דני

המבצע הגדול הראשון בו נטלה החטיבה חלק פעיל היה מבצע דני, אשר נועד לפתוח את הדרך לירושלים. במהלך המבצע פעלה חטיבה 8 לצד חטיבות נוספות תחת פיקוד על-חטיבתי יגאל אלון. במהלך ההכנות למבצע צורפו אל כל אחד מגדודי חטיבה 8 גדוד חי"ר וזאת על מנת ליצור כוחות לחימה משולבים של שריון וחי"ר. המבצע נערך בין ה-10 ל-18 ביולי 1948 כחלק מסדרת קרבות עשרת הימים בתום הפוגה הראשונה. במסגרת המבצע כבשה חטיבה 8 את נמל התעופה לוד וכפרים ממזרח לפתח תקווה (בית נבאללה, דיר טריף, קולה, וילהלמה ורינתיה). בנוסף לכך הצליח גדוד 89 לבלום את השריון הירדני ממזרח לדיר טריף ולמחרת, ב-11 ביולי, מלווה בשריונית הנמר הנוראי פרץ הגדוד אל תוך העיר לוד והוביל לכניעתה וסיום כיבושה על ידי חטיבת יפתח.

גדוד ה"קומנדו" 89 ו"הנמר הנוראי"

לאחר שפלוגתו של "דב הבלונדיני" נהדפה לנוכח התקפת הליגיון בכפר דיר- טריף, התנהלה השיחה הבאה בקשר בין משה דיין, מפקד גדוד הפשיטה (הקומנדו) 89, לבין המ"פ:

"קומנדו או לא קומנדו, האם אנחנו קומנדו או לא קומנדו?"

"מה?"

"אנחנו גדוד קומנדו או לא?"

"קומנדו! נצא להתקפה!"

"בסדר..."

והוא תקף וכבש שוב את המשלט.

דיר טריף (באזור היישוב שוהם כיום) נכבשה ע"י חטיבה 8 במהלך מבצע "דני". לשם הגיע לאחר כיבוש וילהלמה (בני עטרות), רינתיה, קולה וטירה. בדיר טריף לקח הגדוד שלל של משוריין ירדני עם תותח 2 ליטראות (טו פאונדר)

והסב אותו לשימוש צה"ל. על המשוריין נכתב "הנמר הנוראי" - ישיר תל אביב - רבת עמון.

לאחר כיבוש דיר טריף השאיר המג"ד את פלוגה א' להגן על המקום והגדוד המשיך בתנועתו וחבר לכפר הנוער בן שמן הנצור. המג"ד משה דיין נעתר לקראת העזרה של חטיבה 11 "יפתח", שנקלעה למצוקה בפרדסי לוד.

דיין החליט לבצע פריצה מהירה ללוד ובמכת אש להמם את כוחות הליגיון בלוד ורמלה ולאפשר את כיבושן על ידי יחידות "יפתח". הכוח הפורץ נע כשבראשו הנמר הנוראי ואחריו ג'יפים וזחל"מים. במכת אש מכל הכלים פרץ הכוח את קו העמדות בלוד וחדר לעיה. המשוריין נשאר במרכז העיר תוך כשהוא יורה לכל הצדדים ובעיקר על בית המשטרה. שאר הכוח פנה דרומה ונכנס לרמלה משם נסוג בחיפוי "הנמר הנוראי". כל הפשיטה נמשכה 47 דקות.

אבודות הגדוד היו 9 הרוגים ו-17 פצועים. הפשיטה הממה את הלוחמים הערבים וכוחות "יפתח" הצליחו להשתלט עד הלילה על העיה.

משה דיין

משה דיין היה ממפקדי הפלמ"ח, הרמטכ"ל הרביעי של צה"ל ומפקדו במבצע קדש, שימש כשר הביטחון במלחמת ששת הימים, ההתשה ומלחמת יום כיפור. שימש כשר החוץ בממשלת בגין ותרם רבות להסכם השלום עם מצרים.

דיין היה חניך של יצחק שדה בקורס מ"מים של "ההגנה", היה חבר ב"פלוגות השדה", שעליהן פיקד שדה, וב"פלוגות הלילה המיוחדות" שעליהן פיקד וינגייט. במסגרות אלו למד את עיקרי תורת הלחימה ההתקפית, אשר הנחתה אותו בהמשך דרכו הצבאית. השתתף בעלייה לחניתה כסגנו של שדה (יחד עם יגאל אלון), וכשהוקם הפלמ"ח מינה אותו שדה למ"פ ב' (יגאל אלון היה מ"פ א'). איבד את עינו מפגיעת צלף צרפתי בכביש החוף הלבנוני, בעת שהוביל כוח אוסטרלי בעת הפלישה הבריטית לסוריה ולבנון במלחמת העולם השנייה.

במהלך מבצע "דני" הוביל פשיטת ג'יפים ושריוניות שלל נועזת של גדודו אל תוך העיר לוד, בה נהרגו 9 לוחמים ונפצעו 17. הפעולה יצרה הלם ומורא בקרב האויב, ובכך אפשרה לחטיבת "יפתח" להשתלט על העיה.

משם ירד עם גדוד 89 לחזית הדרום והוביל אותו במבצע "מוות לפולט" כנגד הכוחות המצריים בנגב. לאחר מכן קודם לתפקיד מח"ט "עציוני" (6).

מפקד גדוד הטנקים 82, פליכס ביאטוס, עם מפקד גדוד 'הקומנדו' 89, משה דיין

גדוד 82

ושובצו ב'פלוגה הרוסית', שחיליה שירתו כטנקיסטים בצבא האדום. טנקי ה-M4A3 שרמן האמריקאים, שנקנו מעודפי הצבא האיטלקי, הגיעו רק בשלבים המאוחרים של המלחמה. השריונרים כאמור היו אנשי מח"ל, ותיקי חילות שריון ממדינות דוברות אנגלית ועולים ממזרח אירופה, כשהבולט מכולם היה רס"ן ליונל דרוקה, קצין שריון יהודי בצבא הקנדי, אשר הצטרף לחטיבה 8 ושימש כמפקד הטנק הראשון בצה"ל (טנק הקרומוול, עליו פיקד ליונל דרוקה מוצג כיום במוזיאון יד לשריון בלטרון).

הגדוד אורגן ב-7 פלוגות:

- פלוגת משוריינים בפיקודו של יענקל'ה הוברמן.
- פלוגה 'אנגלו-סקסית', בעלת טנקי הקרומוול
- ומאוחר יותר גם טנקי M4A3 שרמן, בפיקודו של צבי רימה.
- פלוגה 'רוסית', בעלת טנקי H-39 הוצ'קס, בפיקודו של גרישה.
- פלוגת חרמ"ש בפיקודו של ברוך (בורק'ה) ברלב.
- פלוגה מסייעת בפיקודו של חיים ליפסקי.
- פלוגת מפקדה.
- פלוגת גדנ"ע.

לא פעם נתקל הפיקוד של הגדוד בבעיית הארגון והשליטה, היות שמרבית הגדוד היה מורכב מלוחמים דוברי שפות שונות (בפלוגת הטנקים הכבדים דברו אנגלית, בפלוגת הטנקים הקלים דברו רוסית והיות ובגדוד לא נמצא אף אחד שדיבר גם רוסית וגם אנגלית, נעשה התרגום מרוסית ליידיש וממנה לאנגלית).

גדוד 82, השייך כיום לחטיבה 7, היה גדוד הטנקים הראשון והיחיד בחטיבה ובצה"ל כולו בפיקודו של סא"ל פליקס ביאטוס, אשר טרם גיוסו לצה"ל שימש כקצין שריון בצבא האדום. בראשית המלחמה חימושו כלל מספר מצומצם של זחל"מים ומשוריינים תוצרת הארץ יחד עם שלושה טנקים צרפתיים מסוג רנו R-35 שנלקחו שלל מהצבא הסורי.

במהלך ההפוגה הראשונה, בלילה שבין ה-29 ל-30, הוברחו שני טנקים בריטיים מסוג קרומוול על ידי שני שריונרים בריטיים - מפקד הטנק הסקוטי הארי מקדונלד והמכונאי האירי מייק פלנגן, מהבסיס בו אוחסנו סמוך לשדה התעופה של חיפה ונמסרו לכוחות צה"ל בתל אביב (על פי התכנון המקורי היו אמורים להגנב באותו לילה כל ארבעת טנקי הקרומוול האחרונים של הצבא הבריטי, אשר אוחסנו בבסיס, אולם בשל חוסר היכולת של אחד מאנשי ההגנה להניע טנק אחד ובשל התחפרותו בחול של טנק נוסף הוברחו באותו הלילה רק שני טנקים).

את כל הדרך מחיפה לתל אביב עשו הטנקים בנסיעה על זחלים, דרך ואדי מילק וזאת משום שהמובילים, אשר היו אמורים להעמיס את הטנקים בסמוך לקיבוץ יגור לא הגיעו. וכך חרף המרדף הבריטי בנסיון להחזיר את צמד הטנקים, הצליחו מקדונלד ופלנגן להגיע לתל אביב תוך מספר שעות. לאחר קליטתם אוחסנו הטנקים בשכונת בורוכוב בנבעתיים, בחצרו של אחד מאנשי ההגנה (בסמוך למכון המים), עד אשר נמסרו לידי חטיבה 8, בתל ליטווינסקי, כעבור מספר ימים.

שני טנקים אלה שובצו ב'פלוגה האנגלו-סקסית' בגדוד, בה שירתו חיילים ממדינות דוברות אנגלית. כמו כן נקלטו בגדוד עוד עשרה טנקים צרפתיים קלים ומיושנים מסוג H-39 הוצ'קיס

לאחר הנסיגה התברר כי 4 טנקים של גדוד 82 (אשר היוו 40% מסך הטנקים בצה"ל) נפגעו. כתוצאה מכך הוחלט לצרף את יתרת גדוד 82 (פלוגת שריוניות, פלוגת זחל"מים, פלוגה מסייעת) אל חטיבת הנגב ויחד עם גדוד 89 הם השתלבו בכיבוש באר שבע בצהריי ה-21 באוקטובר.

בסוף דצמבר 1948 שולב הגדוד בחטיבת הנגב והשתתף במבצע חורב לסילוק הצבא המצרי מהנגב. ב-26 בדצמבר תקפו פלוגת המשוריינים (פלוגה א') ופלוגת הזחל"מים (פלוגה ג') של הגדוד את קו המשלטים המערבי של עוג'ה אל-חפיה, אולם מתקפה זו נכשלה. למחרת, ב-27 בדצמבר חידשה פלוגה ג' יחד עם פלוגת הזחל"מים של גדוד 89, את התקפתה על משלטי עוג'ה

אל-חפיר ותל ניצנה ולקראת השעה 12:30 בצהריים הביאה לכניעתם של הכוחות המצריים באזור.

ב-28 וב-29 בדצמבר המשיך הגדוד לנוע מערבה, אל עומק סיני, ולהשתלט על מתחמי אום כתף ואבו עגילה. לאחר מכן המשיך לנוע לעבר מתחמי ביר לחפן עד אשר הגיע לפאתי אל עריש, שם נעצר וחזר לשטח ישראל בשל הלחץ הבינלאומי שהופעל על ישראל.

בסוף חודש אפריל 1949, בעקבות פירוק חטיבה 8, הועבר גדוד 82 לחטיבת הנגב. תקופה קצרה לאחר מכן, בעקבות פירוק חטיבת הנגב, הועבר לחטיבה 7, בה נמצא עד היום.

ב-10 ביולי 1948, במהלך מבצע דני, כבש הגדוד את נמל התעופה לוד ונטל חלק מרכזי בבלימת מתקפת הנגד של הלגיון הירדני, אשר הסתיים בכיבוש מחדש של הכפרים בית נבאללה וקולה לאחר שנפלו במהלך מתקפת הנגד בידי הלגיון הירדני.

ב-18 ביולי ניסה הגדוד יחד עם חטיבת יפתח, בפעם החמישית, לכבוש את לטרון. הפעם שולבו בהתקפה טנקי הקרומול. הטור המשוריין יצא מאל-קובאב והתקדם לעבר תחנת המשטרה בלטרון. כאשר הגיעו לתחנת השאיבה, במחצית הדרך, פתח הטנק באש על משטרת לטרון. אולם בעת שילוחו נתקע תרמיל הפגז השלישי בקנה של התותח והטנק נאלץ לסגת על מנת לתקן את התקלה. קשר לקוי גרם לכך שמפקד שדרת הזחל"מים ראה בכך אות לנסיגה ופקד על הזחל"מים לסגת.

מפקד הפעולה לא רצה לסכן את חיל הרגלים בהתקפה ללא סיוע ופקד על נסיגה כללית. ב-27 ביולי 1948 שולב הגדוד יחד עם חטיבת גבעתי ויפתח והיה אמור לקחת חלק פעיל במבצע ג'יס לפריצת הדרך לנגב הנצור, אולם בעקבות כישלון כוח החי"ה, תוכנית הקרב של הגדוד לא יצאה אל הפועל.

ב-15 באוקטובר 1948 שולב הגדוד, יחד עם חטיבת גבעתי, חטיבת הנגב וחטיבת יפתח במבצע יואב. בבוקר ה-16 באוקטובר יצא חלק מהגדוד (8 טנקי H-39 הוצ'קיס ו-2 טנקי קרומול) יחד עם גדוד חי"ר מספר 7 של חטיבת הנגב לכיבוש עיראק אל-מנשייה, בעוד יתר הגדוד (פלוגת החרמ"ש והשריוניות) הושאר מאחור כעתודה. למרגלות גבעה 119 התפצלו הכוחות התוקפים:

4 טנקי H-39 הוצ'קיס, יחד עם כוח חי"ר מגדוד 7 פנו לכיוון מערב והתקדמו עד למשלט 123 על מנת לחסום את הדרך לתגבורת מצרית מהכפר אל-פאלוג'ה.

4 טנקי H-39 הוצ'קיס הסתערו, יחד עם גדוד 7, על מבנה בית הספר בכפר עיראק אל-מנשייה.

2 טנקי קומול הסתערו, יחד עם כוח חי"ר מגדוד 7, על תל עירני.

כנגד המאמץ המשותף של גדוד 7 ו-82 הפעיל הצבא המצרי את תותחי ה-25 ליטראות, רקטות פיאט, מרגמות ומקלעים. כתוצאה מכך נעצרה התקפת שני הגדודים באזור שבין בית הספר ותל עירני. מרבית טנקי הגדוד נתקעו, או נפגעו מירי רקטות פיאט וכך חשפו, למעשה, את כוחות החי"ר של גדוד 7 לאש מצרית. בעיות בתקשורת בין חיילי החי"ר לטנקיסטים וכן ההפעלה המאוחרת של כוח העתודה, הובילו בסופו של הדבר לכישלון ההתקפה. סמוך לשעה 10:30 בבוקר התקבלה הפקודה לנסיגה, אולם היות שמרבית הכוחות נלכדו בשטחים הנשלטים מתל עירני, חילוץ כל הכוחות והכלים התבצע רק לקראת הערב.

הטנקים הראשונים של צה"ל

שני הטנקים הראשונים של צה"ל היו טנקי קרומוול, שנגנבו מהבריטים בסיום המנדט. מייק פלנגן, מכונאי טנקים ממוצא אירי, וחברו ממוצא סקוטי הארי מקדונלד שהיה מפקד טנק, ושירתו בארץ ישראל המנדטורית לפני קום המדינה - הסכימו להסתכן ולגנוב טנקים מהבריטים. בלילה שבין 29 ו-30 ביוני 1948 הם הוציאו שני טנקי קרומוול מרשות הצבא הבריטי במחנה הסמוך לחיפה, ומסרו אותו לידי כוחות ההגנה. היה זה הרעיון שקדח במוחו של יצחק שדה שעסק בהקמת חטיבה 8.

המעשה דרש החלטה נועזת ואומץ לב בלתי רגיל של מייק וחברו הארי. בשעת המעשה רבו התקלות בדרך, אך מייק וחברו הארי המשיכו בנהיגת הטנקים עד לתל אביב שם הוסתרו שני הטנקים עד יציאת אחרון החיילים הבריטים את הארץ. שני טנקי קרומוול אלה נטלו חלק חשוב בלחימה במלחמת העצמאות, וכיום הם מוצגים ביד לשריון בלטרון. מייק לחם בשורות צה"ל במלחמת העצמאות, הקים משפחה בישראל והתגייה בהמשך דרכו היה גם אזרח עובד צה"ל ושימש מנהל מחלקת תיקוני טנקים בסדנת השריון בג'וליס. בנוסף לאות הקוממיות, מייק ענד את אותות מלחמת סיני, מלחמת ששת הימים, ומלחמת יום הכיפורים.

במלחמת השחרור היו הקרומוולים חוד החנית של פלוגה ב' בגדוד 82 של חטיבה 8, שרובה ככולה הורכבה מאנשי מח"ל. היא כונתה "הפלוגה האנגלית". הקרומוולים השתתפו בין היתר במבצע דני (כיבוש לוז-רמלה וההתקפה על לטרון), במבצע יואב (כיבוש משטרת עיראק סואידן וקרבת עיראק-אל מנשיה) ובמבצע חורב (כיבוש ניצנה וקרבות אבו עגילה ואל עריש שבסיני).

צללית טנק הקרומוול נבחרה ונתקבעה בסמל חיל השריון המצוי בכומתת חיילי השריון מאז ולתמיד.

מייק פלנגן

דן סמואל, נכדו של הרברט סמואל, הנציב הבריטי העליון הראשון, ושירת בגדוד 82

כיבוש בית גוברין וחבל לכיש

החשש בצה"ל כי הנגב יעבור לידי הערבים בשל תוכנית "ברנדוט" הוביל באמצע אוקטובר 1948 לפתיחת מבצע "יואב". ההתקפה הראשונה ב-16 באוקטובר של כוחות חי"ר מחטיבת הנגב וטנקים מגדוד 82 על הכפר עיראק אל-מנשייה (קריית גת של היום) נכשלה, בשל העדר ניסיון בשיתוף פעולה בין חי"ר לשריון. מרבית טנקי ההוצק'יס של החטיבה הוצאו מפעולה. אולם כבר ב-21 באוקטובר נטלו כוחות החטיבה חלק במבצע "משה" לכיבוש באר שבע ובכך פתחו את הדרך אל הנגב הנצור.

ב-27 באוקטובר, יום למחרת כשלוש התקפה על משטר בית ג'וברין חטיבת גבעתי מול כוחות האחים המוסלמים המצריים, תקפו יחידות של חטיבה 8 את מבנה המשטרה מכיוון קיבוץ גלאון והצליחו להשתלט המצודה ועל כל אזור הכפר בית ג'וברין. בהמשך אותו היום הצליחה פלוגה ב' של גדוד 89, בפיקודו של נפתלי ארבל, להדוף את התקפת הנגד של כוח משוריין של הליגיון הירדני.

לאחר כיבוש בית ג'וברין ניצלה חטיבה 8 את ההצלחה ושלחה את גדוד 89 בפיקודו של דב צ'סיס להשתלט על הכפרים קוביבה (לכיש של היום), דווימה (אמציה ושקף של היום), ודיר א-נחס. דב צ'סיס החליף את משה דיין, שמונה למפקד חטיבה 6 "עציוני".

פעולה זו נתקה את הקשר בין המצרים בעזה לחברון והשלימה למעשה את הכיתור של חטיבה מצרית שלמה באזור קטן סביב הכפרים פאלוגה, עיראק אל-מנשייה ומרחב עיראק סווידאן, שקיבל את השם "כיס פלוגה". תוכנית "ברנדוט" נגנזה, ולא נעשה בה כל שימוש מאז.

מ"פ ב', גדוד 89, נפתלי ארבל (בעל הכאפיה ליד הנהג)

ליל חניה

ליל חניה. בקול דברים, בשחוק, בגדף
בהמולת מלאכות הוא קם, הנה הנו
כמו פני עיר נבנית פניו של שדה הקטל
בהתפרש המחנה אשר דינו
להיות שופך דם האדם ומגינו.

ליל חניה, ליל זמר, ליל שחקים רקוע
ליל רוב מלאכות חופזות, ליל אד מן הדוודים
ליל שמוסך את כישופה של רעות רוח
בבנינה של ממלכה, ליל נדודים
ניצב פרוש על היחיד והגדודים.

מתוך אשמורת ראשונה, בין חוף וגבע
היה נשקף פתאום מראה המלחמה
כמו הווי צוען, חבור יתד וחבל
בו חירותם של מסעות וחירומם
בו הכלים והחוקות בעירומם.

ליל חניה, ליל זמר...

בו מליצת סיסמות הזמן, אשר לא פרק
שירה צרופה בן יעסוק, חלילה לו
ורק הזמר הנפוץ, שלא דבר ערך
ולא שכיית חמדה הוא, יישאן במלוא
צוחת צבעיו החריפים על חלילו.
על אהבה הוא מדבר (בה הוא פותח)
ועל חובה וקרב ועול, הכל בכל
אין הוא אומר את זאת בכל דקויותיה
של השירה, אבל אומר בקול גדול
בלי מורך לב ובלי חשש מפני הזול.

ליל חניה, ליל זמר...

עת מלחמה גם צלם הדברים האלה
היה צלמה לקול זמרת פזמון תועה
עוד ימשכו המה כמו נימה מחלב
נפשו של דוק, גם בשדה זרועה
לזכור, לא רק לרע, ימי רעה.

גם זה נשלב במלחמה כל זה גם יחד
כמו אבחת אביב נמסך בעם מליל
ומשחרים.

כל זה מתל ומגדות נחל יהיה
עולה ביעף ושב נקטע בילל
של איש זונק ואיש יורה ואיש נופל
של איש זונק ואיש יורה ואיש נופל...

את השיר כתב אלתרמן על חוויות הקרב בו
השתתף כרגם בהתקפת החטיבה בניסיון
לכיבוש תל גת והכפר עיראק אל מנשיה.
השיר מתאר את חוויית הקרב וההתכוננות
אליו. הוא מתחיל בהתארגנות הצק"ח,
בהמשכו מתוארים נדודי השינה של
החיילים הטרודים על הצפוי להם ובהכנות
המבצעיות הבלתי פוסקות, ומשולבות בו
אבחנות של המשורר כמשקיף ב"מבט
על" של משמעויותיה העמוקות והשפעתן
של המלחמה ואחריתה על נפש האדם,
ואת הבנתו כי בקרב עצמו יגרמו הלוחמים
לשפיכות דמים של עצמם ושל האויב על
מנת להגן על בני אדם אחרים אשר בשמם
יצאו.

אלתרמן מתאר את נאום המפקד בפני
החיילים בטרם צאתם לקרב. בנאומו, הוא
מעדיף להחדיר בהם מוטיבציה באמצעות
שימוש במילים בעלות משמעות הפוכה
כמו אהבה שמהותה שונה לחלוטין. האהבה
ליקיריהם שבעורף או למדינה שעליה יצאו
להגן הם לדעתו דרך עדיפה להציג בפניהם
את חשיבות הקרב ולדרבנם להשגת
הניצחון. המפקד מעדיף להשתמש במילים
פשוטות ומובנות לכל, ואינו משתמש בשפה
גבוהה ומליצית כמקובל בשירה. לטעמו של
המפקד, השפה הפשוטה

מבצע אסף

בתום 'מבצע יואב' תכנן הפיקוד המצרי לבצע חבירה לכוחותיו הלכודים בכיס פלוג'ה. על מנת למנוע זאת נערך צה"ל לתקוף את כוחות החבירה המצרים, אשר התמקמו באזור נחל בשור. המבצע נערך בין ה-5 ל-7 בדצמבר 1948 ובו נטלו חלק גדוד 89 וגדוד 13 של חטיבת גולני, מלווים בכוחות ארטילריה. כבר בתחילת המבצע השתלט גדוד 89 על מספר משלטים באזור שייח' נוראן (כיום קיבוץ מגן), הכפר שועוט (כיום, מדרום למושב עין הבשור), תל שרוחן ותל גמה והצליח לעמוד בהצלחה מול מתקפות נגד מצריות (במתקפת הנגד איבדו המצרים 5 טנקי לוקסט M22). למחרת תקף כוח מגדוד 89 בפיקודו של יעקב גרנק, את יתר הצבא המצרי באזור, דבר שהוביל לנסיגת חיל המשלוח.

מבצע יואב

החשש בצה"ל מפילת הנגב בידי הצבא המצרי הוביל באמצע אוקטובר לפתיחת מבצע יואב. המבצע נערך בין ה-15 ל-22 באוקטובר 1948 בהשתתפות חטיבת גבעתי וחטיבת הנגב, אליהן סופחו חטיבת יפתח וחטיבה 8. ההתקפה הראשונה של כוחות חי"ר מחטיבת הנגב וטנקים מגדוד 82 על עיראק אל-מנשייה נכשלו, אולם ב-21 באוקטובר נטלו כוחות החטיבה חלק בכיבוש באר שבע וב-9 בנובמבר 1948 הצליחו חבלני פלוגה א' מגדוד 89 בפיקודו של יעקב גרנק, לאחר 7 ניסיונות כושלים של יחידות שונות ובתום ריכוך ארטילרי של גדוד 88, לפרוץ את הקיר המערבי של משטרת עיראק סווידאן, דבר אשר גרם לכניעת הכוח המצרי שאייש את מבנה המשטרה. כיבוש מבנה משטרת עיראק סווידן, אשר היווה מוצב קדמי של הצבא המצרי בכיס פלוג'ה פתח את הדרך לנגב הנצור. בהקשר של כיבוש משטרת עיראק סווידן ראוי לציין את טוראי סימן-טוב גנה, שלמרות פציעתו בקרב, המשיך להלחם ועל כך קיבל מאוחר יותר את עיטור הגבורה.

בהקשר של 'מבצע יואב' מן ראוי להזכיר לוחם מפורסם בשורות גדוד 88, הלא הוא הסופר נתן אלתרמן. אלתרמן גויס על ידי יצחק שדה, בתום 'מבצע דני', כשזה האחרון ביקר בבית קפה כסית בתל אביב, בטענה כי לא ייתכן הדבר שסופר לאומי אינו משתתף בקרבות לכיבוש הארץ. אלתרמן נטל חלק בהתקפה הכושלת על עיראק אל-מנשייה בתור רגם, אולם בעקבות ריבוי הנפגעים בקרב גדוד 88, החליט יצחק שדה לשחררו מהשירות הצבאי.

מבצע חורב

בצד הרצון לכפות על המצרים שביתת נשק יחד עם החשש שהנגב ישאר, לפחות בחלקו, בשליטת הצבא המצרי הובילו לתכנון מבצע נרחב לסילוק הצבא מצרי מהנגב המזרחי (מוצבי עוג'ה אל-חפיה, ביר עסלוג), מהנגב הצפוני (רצועת החוף שבין רפיח ובית חנון) וממזרח חצי האי סיני (מתחמי אום כתף, אבו עגילה וביר לחפן). המבצע נערך בין ה-22 בדצמבר 1948 - 7 בינואר 1949 בפיקודו של יגאל אלון.

על חטיבה 8 הוטל לכבוש את מוצבי עוג'ה אל-חפיה ומשם להמשיך לכיוון אבו עגילה. לשם כך תוגברה חטיבה 8 בגדוד חי"ר מספר 5 של חטיבת הראל. ההתקפה נדחתה לצהריי ה-25 בדצמבר בשל מזג האוויר הסועך, אשר יצר את הצורך הדחוף להכשיר נתיבי תנועה חדשים. לקראת שעות הערב הגיעה החטיבה לאזור רחובות בנגב ומשם המשיכה להתקדם, בדרך רומית עתיקה שנחל לבן, אל עבר מוצבי עוג'ה אל-חפיה. התקדמות החטיבה ערכה מעבר למתוכנן וזאת משום שתוואי הדרך הקשה את מעבר הרכבים.

בצהריי ה-26 בדצמבר הגיעה החטיבה לידיה ופתחה במתקפה על המשלטים, אותה הובילו גדודים 82 ו-89. התקפה זו נהדפה על ידי הצבא המצרי, תוך ספיגת אבידות כבדות, בנפש ובציוד, לגדוד 89 וביניהם מפקד פלוגה א' יעקב גרנק.

ב-27 בדצמבר התחדשה ההתקפה החטיבתית על משלטי עוג'ה אל-חפיה, דבר שהוביל לכניעת הצבא המצרי באזור לקראת השעה 12:30.

ב-28 וב-29 בדצמבר המשיכה החטיבה לנוע מערבה, אל עומק סיני, ולהשתלט על מתחמי אום כתף ואבו עגילה. לאחר מכן המשיכה החטיבה לנוע לעבר מתחמי ביר לחפן עד אשר הגיעה לפאתי אל עריש, שם נעצרה וחזרה לשטח ישראל בשל הלחץ הבינלאומי שהופעל על ישראל.

עם חזרתה לשטח ישראל הועברה החטיבה לאזור גבולות, שם נערכה ככוח עתודה לקראת ההתקפה על רפיח. ב-6 בינואר נכבשו מספר משלטים באזור רפיח, אולם הם חזרו לידי המצרים זמן קצר לאחר מכן. חטיבה 8 קיבלה פקודה לכבוש מחדש את אותם המשלטים, אולם הדבר לא עלה בידה.

חיילי החימוש של חטיבה 8 בתש"ח

ההתקפה של החטיבה לכיבוש אבו-עגילה בתוך סיני מעבר לגבול הבינ"ל

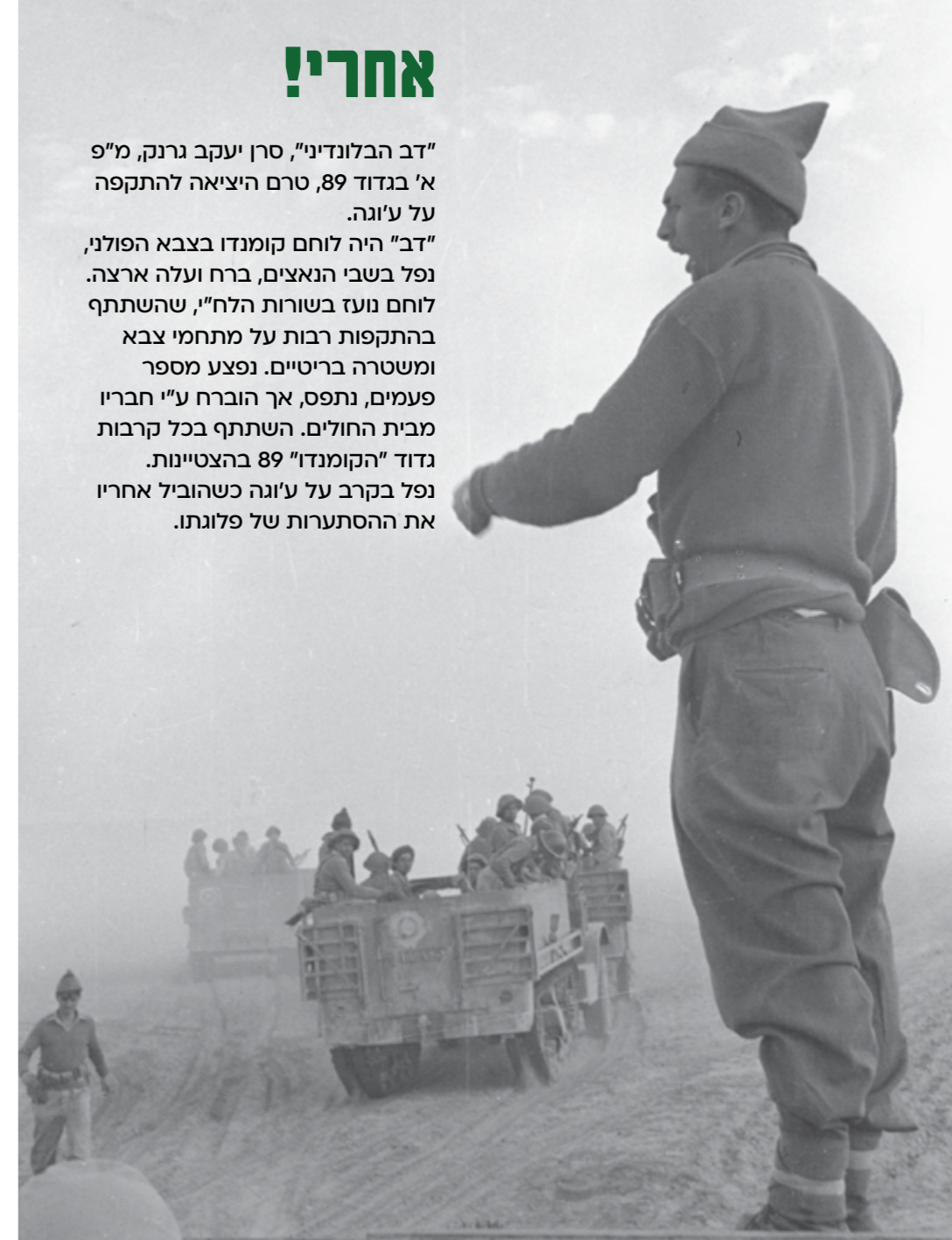

כוחות החטיבה מפלסים דרכם בנחל לבן בציר העוקף המוביל לעומק מערך האויב אל נקודת ההכרעה

אחרי!

"דב הבלונדיני", סרן יעקב גרנק, מ"פ א' בגדוד 89, טרם היציאה להתקפה על ע'וגה.
"דב" היה לוחם קומנדו בצבא הפולני, נפל בשבי הנאצים, ברח ועלה ארצה. לוחם נועז בשורות הלח"י, שהשתתף בהתקפות רבות על מתחמי צבא ומשטרה בריטיים. נפצע מספר פעמים, נתפס, אך הוברח ע"י חבריו מבית החולים. השתתף בכל קרבות גדוד "הקומנדו" 89 בהצטיינות. נפל בקרב על ע'וגה כשהוביל אחריו את ההסתערות של פלוגתו.

ומלחמת העם, שעמדה לבלי חת
 מול שבעת הגזרות
 של מלכי המזרח,
 לא תחת גם מפני "אל תגידו בגת"..."
 היא אינה פחדנית קדי-קרה!

אכזרית מלחמה! המטיף התמים
 באגרוף מפניה יחזר!
 אך לכן
 צו הישר וצו הרחמים
 לו יהיה בה כמוה אכזר!
 ולקהל המפזים רק על קסם הוזה
 ותורמים לה רק דבש על מרדה
 לו יוכנו בידה ענשים של פלדה!
 בתי דין צבאיים של שדה!

תמגר השלוח הלוחשת "אכן"..."
 ויראה את פניה בראי!
 יעמד החיל העברי! יתגונן
 מקהות הצבור העברי!

ויושר לה אם-כן על "מקרים עדינים"
 אשר שמם, במקרה, רציקה.
 ויושר על שיחות של שומעים-מבינים,
 על בנות-צחוק של ותור וסליחה.
 אל יגד "רק פרטים הם בפרק הפאר"
 פרט וכלל.
 הקמה צמד-פחק,
 אם הפלל כך מקשיב לו לפרט המספר
 ואינו חובטו בציוק!
 כי חוגרי כלי לוחם, ואנחנו אתם,
 מי בפועל
 ומי בטפיחת הסקמה,
 נדחקים, במלמול של "הכרח" ו"נקה",
 לתחומם של פושעי מלחמה.

על זאת

הצה עלי ג'יפ את העיר הקבושה,
 נער עז וקמוש... נער-כפיה
 ובחוב המדבר
 איש זקן ואשה
 נלחצו מפניו אל הקיר

והנער חיר בשנים-חלבי:
 "אנסה המקלע"..." ונסה.
 רק הליט הזקן את פניו בידיו...
 ודמו את הכותל כסה.
 זה צלום מקרבות-החרות, יקירים.
 יש עזים עוד יותר.
 אין זה סוד.
 מלחמתנו תובעת בטוי ושרים...
 טוב! יושר לה, אם-כן, גם על זאת!

הלוגיסטיקה של חטיבה 8 בפעולה

השיר פורסם בטורו של אלתרמן "הטור השביעי" בעיתון "דבר", ב-19/11/1948, בעת שמלחמת העצמאות הייתה בעיצומה. כעבור יומיים צוטט השיר במלואו בעיתון "הארץ".
 יומיים לאחר פרסום השיר שלח דוד בן גוריון, ראש הממשלה ושר הביטחון לאלתרמן את המכתב הבא:

אלתרמן היקר,

יישר כוחך - על התוקף המוסרי ועוז הביטוי של טורך האחרון ב"דבר". היית לפה - פה טהור ונאמן - למצפון האנושי; אם מצפון זה לא יפעל ויפעם בלבנו בימים כאלה - לא נהיה ראויים לגדולות ולנצורות שניתנו לנו עד כה. אני מבקש רשותך להדפיס "טור" זה - אין טור משוריין בציוד צבאנו העולה עליו בכוחו הלוחם - בהוצאת משרד הביטחון ולחלקו לכל איש צבא בישראל.
 בהוקרה ובתודה,
 ד. בן-גוריון

השיר אכן הופץ בקרב חיילי צה"ל. בן-גוריון אף הקריא את השיר בישיבת מועצת המדינה הזמנית.
 בספרו "הטור השביעי", המקבץ את שירי "הטור השביעי" שפורסמו ב"דבר", הוסיף אלתרמן בית פותח לשיח המציין את מעשהו של שר הביטחון. בספר זה מיקם אלתרמן את "על זאת" בצמוד לשירו המפורסם "מגש הכסף" כאמירה רבת משמעות לחשיבות המוסריות של הצבא הלוחם על צדק דרכו.

בעצם ימי הקרבות נתעורר על הדברים הללו שר-הביטחון והוסיף לנאמר כאן את תיקוף סמכותו המפורשת. מעשהו זה, שאינו מן השכיחים בפרשות מלחמה, שוה כל שיר שהוא, הן מצד התכלית והן מצד המופת והכח הפנימי.

מגש הכסף

והארץ תשקוט, עין שמיים אודמת
תעמעם לאיטה על גבולות עשנים,
ואומה תעמוד - קרועת לב אך נושמת
לקבל את הנס, האחזק, אין שני...

היא לטקס תיכון, היא תקום למול הסהר
ועמדה טרם יום עוטה חג ואימה.
אז מנגד יצאו נערה ונער
ואט אט יצעדו הם אל מול האומה.

לובשי חול וחגור וכבדי נעליים
בנתיב יעלו הם, הלוך והחרש
לא החליפו בגדם, לא מחו עוד במים
את עקבות יום הפרך וליל קו האש.
עייפים עד בלי קץ, נזירים ממרגוע
ונוטפים טללי נעורים עבריים...
דם השניים יגשו ועמדו עד בלי נוע
ואין אות אם חיים הם או אם ירויים.

אז תשאל האומה שטופת דמע וקסם
ואמרה: "מי אתם?", והשניים שוקטים
יענו לה: "אנחנו מגש הכסף,
שעליו לך ניתנה מדינת היהודים".

כך יאמרו ונפלו לרגלה עוטפי צל
והשגר יסופר בתולדות ישראל.

נתן אלתרמן
ידיד אישי של יצחק שדה,
לחם בשורות חטיבה 8 כחייל בגדוד 88
בקרבות בנגב

לאחר 'מבצע חורב' החלה החטיבה לקלוט טנקי M4A3 שרמן נוספים. ב-1 במרץ 1949 מנתה החטיבה 6 טנקי שרמן, כשרק ל-3 מהם היו תותחים, 2 טנקי קרומוול, טנק לוקסט M22 אחד וטנק H-39 הוצ'קיס אחד. קליטת טנקי השרמן נתקלה בקשיים רבים והושלמה רק בתום מלחמת העצמאות. לקראת סוף חודש אפריל 1949 פורקה החטיבה בהוראת דוד בן-גוריון, בעקבות ההחלטה לצמצם את סדר כוחות הסדיר בצה"ל. כחלק מההחלטה הועבר גדוד 82 לחטיבת הנגב ואילו גדודים 88 ו-89 פורקו. תקופה קצרה לאחר מכן, בעקבות פירוק חטיבת הנגב, הועבר גדוד 82 לחטיבה 7, בה נמצא עד היום.

לאחר פירוקה של החטיבה באפריל 1949, נבנתה רובה מחדש כחטיבת חי"ר במילואים. בסיס החטיבה הועתק מתל ליטוונסקי ליפו ויחד עם חטיבת קריית השתייכה למחוז תל אביב. שתי חטיבות החי"ר הללו היוו את הכוח העיקרי של ה'פיקוד השמיני', אשר שימש כעתודה מטכ"לית של צה"ל עד לשנת 1953. בראשית שנת 1953 פורק ה'פיקוד השמיני' וחטיבה 8 הועברה לפיקוד הדרום.

החטיבה לא נטלה חלק במהלך מבצע קדש ובפיקודו של אל"ם יוסף גבע היוותה עתודת מילואים של פיקוד הדרום.

בשנת 1964 עברה חטיבה 8 הסבה לחטיבה ממוכנת וצורפה לחיל השריון. במסגרת ההסבה הועבר גדוד טנקי שרמן מס' 129 מחטיבה 520 ויחד איתו צורפו עוד שני גדודי חרמ"ש.

מסדר הניצחון בקוניטרה

במלחמת ששת הימים, החטיבה בפיקוד אלברט מנדלר ז"ל (לימים אלוף), חדרה במרכז סיני והטעתה את כוח השריון האימתני של הצבא המצרי - "כוח שאזלי", שהיה אמור לנתק את אילת והנגב הדרומי מישראל. ההטעייה ריכזה כוחות שריון רבים מול חטיבה 8, ובכך אפשרה את התקפת אוגדות צה"ל בצפון סיני. לאחר יומיים נשאר בסיני כוח מוקטן בפיקוד סמח"ט 8, מרדכי בן פורת. מכונתילה המשיך הכוח לעבר התעלה דרך מעבר המיתלה.

עיקר החטיבה הובלה לצפון המדינה ונערכה מול הסורים. החטיבה, יחד עם חטיבת גולני, הוטלו במאמץ העיקרי להבקעת החזית הסורית ברמת הגולן. החטיבה (מתוגברת בגדוד 377 מחטיבה 673 ובכוחות מגדוד 13 של גולני) תקפה וכבשה בקרב גבורה עקוב מדם את מוצבי קלע וזעורה בצפון רמת-הגולן. למחרת המשיכה החטיבה לתקוף, כבשה את וואסט והגיעה עד לב רמת הגולן - אל העיירה קונטרה, בירת הגולן.

שני הטנקים במרכז קלע

רוח השריון

"רוח השריון" אמר המ"ט אלברט מנדלר לפני המלחמה לפיקודיו "היא תוקפנות בתוספת העזה ויכולת ביצוע והתמדה. בחיל הרגלים נדרש החייל לתת את כל מה שהוא יכול לתת, פיזית: להילחם עד כלות הכוחות. בשריון הוא נדרש לתת יותר: לתת את כל מה שהוא והמכונה יכולים לתת. וכדי שהמכונה תיתן את כל אשר לה, מחוייב האדם המפעיל אותה בידע, ארגון, משטר וסדר".

עתה נתבעה החטיבה לתרגם את הדברים לשפת המציאות באמצעות הטנקים ולוחמי המילואים שלה.

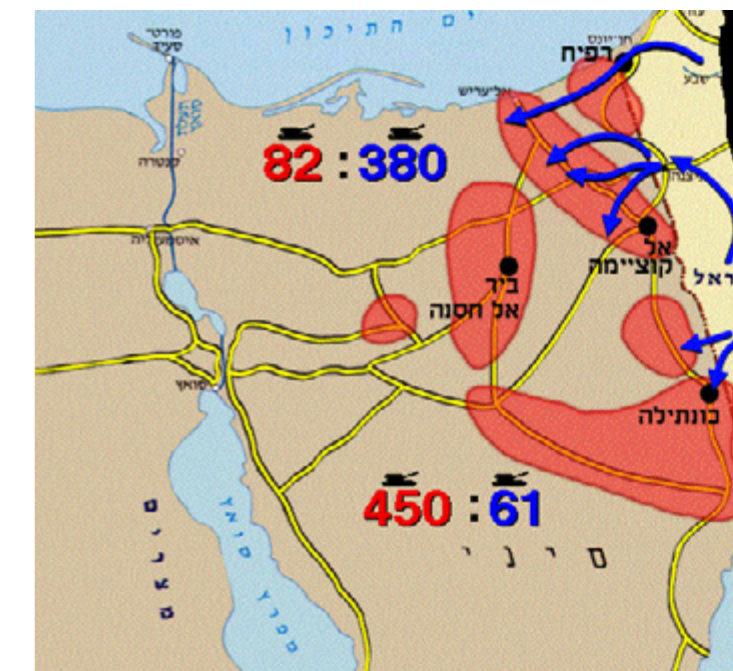

ההונאה הסודית שהובילה לניצחון

במלחמת ששת הימים השתתפה החטיבה במבצע ההונאה המערכתית "לשון אדומה" שנשמר בסוד שנים רבות מאוד לאחר המלחמה. המבצע נועד להטעות את הצבא המצרי לדלל את עיקר כוחותיו מול המאמץ העיקרי של צה"ל בפתחת רפיח. אוגדת ההונאה המדומה 49 וכוחות חטיבה 8 נפרסו במרכז הנגב, מול ציר כונתילה, בדומה למאמץ העיקרי במבצע קדש. המצרים "בלעו את הפיתיון" והסיטו דרומה את שלוש דיוויזיות הח"ר המעולות שלהם ואת עיקר עתודות השריון, כולל דיב' 4 וכוח "מג'מועת שאזלי". תנועת הכוחות הענקית בסיני יצרה אצל המצרים תוהו ובוהו לוגיסטי.

בניזרת המאמץ העיקרי של פיקוד הדרום - שבו נועדו לתקוף כ-380 טנקים ישראליים חדשים ברובם - היו למצרים 82 טנקים בלבד, ואילו בניזרה הדרומית עמדו 61 טנקי השרמן של חטיבה 8 מול מירב עוצמת השריון המצרי, יותר מ-450 טנקים, שלא נערכו עדיין להגנה. וכך נוצר מצב הפתחה במלחמה, שאפשר את ההבקעה המהירה בצפון סיני וקריסת מערכי ההגנה המצרים בדרך להכרעה.

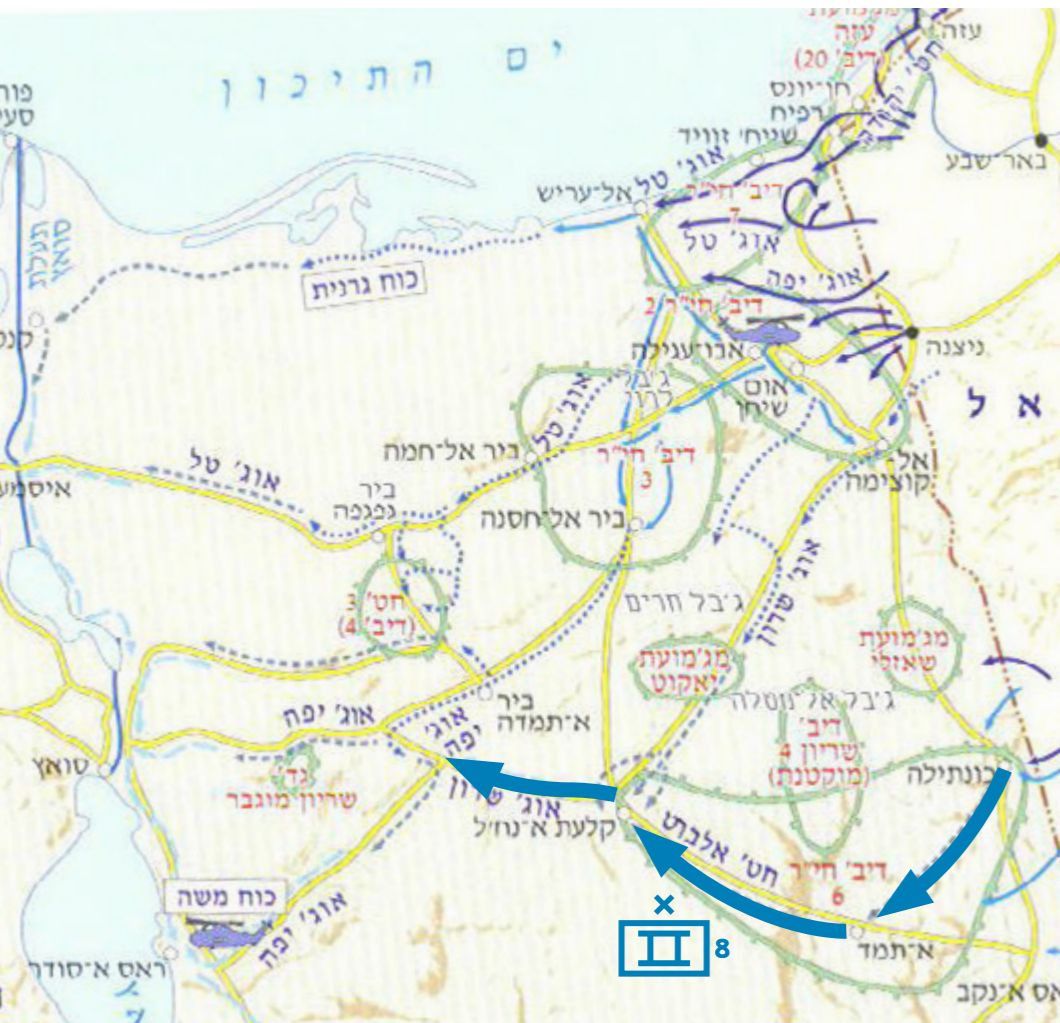

פורצים לתוך סיני

בלילה שבין ה-5 ל-6 ביוני חצה גדוד 129 את הגבול לכיוון סיני והתקדם לעבר מערכי הדיוויזיה ה-6 בכונתילה ולעבר טנקי מג'מועת שאזלי בואדי קורייה. בקרב שריון שהתפתח הושמדו רוב הטנקים המצריים במערה, בעוד לגדוד 129 נפגעו 2 טנקים בלבד. לאחר הקרב חזר גדוד 129 לתחומי הקו הירוק.

ב-7 ביוני, יומיים מרגע פרוץ המלחמה, הורה המטכ"ל על העברת החטיבה לרשות פיקוד צפון. בסיני נשאר כח חטיבתי מוקטן בפיקודו של הסמח"ט מרדכי (מוטקה) בן פורת. הכוח כלל את גדוד חרמ"ש 89, שתי פלוגות טנקים של גדוד 129 ואת סיירת 'שקד'.

ב-8 ביוני המשיך הכוח להתקדם דרך א-נח'ל תוך שהוא גורם לכוחות של שאזלי הנסוגים אבדות כבדות ומשם דרך מעבר המיתלה אל עבר תעלת סואץ עד לחבירתו אל כוחות אוגדת אריאל שרון.

דבקות במשימה וחתירה לניצחון

בקרוב קשה במעלה ההר, גדוד 129 הבקיע את דרכו לקלע. רוב הטנקים של הגדוד נפגעו. המג"ד אריה בירו נפצע. מחליפו, מפקד הסיירת, רס"ן רפי מוקדי, נפגע ונהרג. ליעד הגיעו רק 2 טנקים מהגדוד. האבדות היו כבדות אך המשימה הושגה. סגן נתי (גולן) הורביץ וסמל שאול ורדי קיבלו את 'אות הגבורה' על לחימתם בקרב זה. הדרך ללב רמת הגולן נפרצה.

נחישות

ב-9 ביוני 1967 בשעה 09:00 התקבלה הפקודה "מקבת פעל!". החטיבה עלתה מגבעת האם, ליד כפר סאלד, במעלה ההר פלוגת ההנדסה החטיבתית מתקדמת ומטפסת בנחישות לכיבוש רמת הגולן במלחמת ששת הימים.

הלם השריון שמוטט את מערך ההגנה הסורי ברמה

בעוד גדוד 129 לוחם על חייו במעלה לעבר קלע, מבין המח"ט אלברט מנדלר כי אל לו להגרר לקרב הקשה, וכי עליו לעמוד במשימה ולהגיע ליעד המערכתי - זעורה. יחד עם גדוד 121 וגדוד 377 המשיך המח"ט בציר המתוכנן והזחל"ם שלו הפך להיות כוח החוד של החטיבה, ונכנס ראשון למוצבי הכפר זעורה. גדוד הטנקים 377 שטף את המוצבים בחלקו הדרומי של הכפר והמשיך דרך ג'בב אל מיס לחבור לגדוד 129 בקלע.

גדוד החרמ"ש 121 בפיקודו של רס"ן אריה קרן, נשאר לטהר את המוצבים בהם לחם האויב בעקשנות, לכבוש את מוצבי זעורה הצפוניים ולחסום את הדרך היורדת ממסעדה לבניאס. הגדוד תוגבר בשתי פלוגות מגד' 13 של גולני בלחימתו לטיהור האזור. הפריצה לבמת הר מוטטה את מערך ההגנה הסורי.

בלילה שבין ה-9 ל-10 ביוני תוגברה החטיבה בטנקים נוספים, וביחידת "אגוז".

בבוקר לאחר ההתארגנות החלה החטיבה לנוע לכיוון קוניטרה. החטיבה כבשה את הכפרים וַאֶסְט וְאֶל-מִנְצוּרָה והגיעה לקראת הצהריים לפאתי בירת הגולן. החטיבה מצאה את העיירה נטושה וכבשה אותה ללא התנגדות.

גדוד 121 תפס את רכס הבוסטר ויחידת "אגוז" נאחזה בצומת אֶל-אַחְמַדְיָה, כ-2 ק"מ צפונית-מזרחית לקוניטרה.

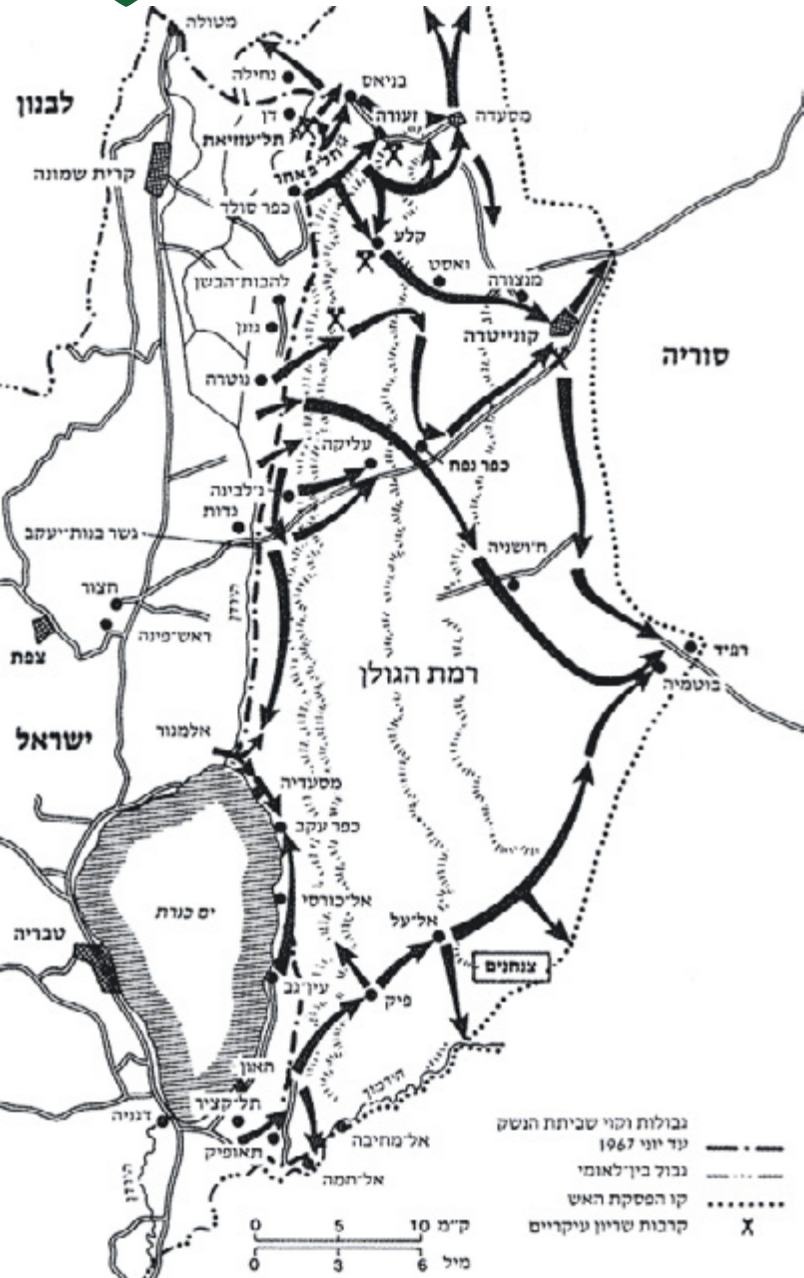
"כל יחידות החטיבה פעלו תוך דבקות במטרה ורוח לוחמנית. התגלו מספר גילויים בולטים של מנהיגות ברגעים קריטיים של העברת פיקוד ושל תושייה בעת טיפול בפצועים והעברת דרגי התחזוקה", סיכם המח"ט אלברט את הקרב.

"הרמה בידנו"

שם	מיקום	תאריך	סוג	הערות
1	בניאס	10.6.67	מבצע	התחילת מבצע בניאס
2	קלע	11.6.67	מבצע	התחילת מבצע קלע
3	מנצורה	12.6.67	מבצע	התחילת מבצע מנצורה
4	קוניטרה	13.6.67	מבצע	התחילת מבצע קוניטרה
5	כפר נאח	14.6.67	מבצע	התחילת מבצע כפר נאח
6	ח'ושיניה	15.6.67	מבצע	התחילת מבצע ח'ושיניה
7	רמת הגולן	16.6.67	מבצע	התחילת מבצע רמת הגולן
8	רמידי	17.6.67	מבצע	התחילת מבצע רמידי
9	בוטמיה	18.6.67	מבצע	התחילת מבצע בוטמיה
10	אלמנור	19.6.67	מבצע	התחילת מבצע אלמנור
11	מסעדה	20.6.67	מבצע	התחילת מבצע מסעדה
12	כפר ענקב	21.6.67	מבצע	התחילת מבצע כפר ענקב
13	אליכורסו	22.6.67	מבצע	התחילת מבצע אליכורסו
14	אליעל	23.6.67	מבצע	התחילת מבצע אליעל
15	מיק	24.6.67	מבצע	התחילת מבצע מיק
16	האון	25.6.67	מבצע	התחילת מבצע האון
17	תל קציר	26.6.67	מבצע	התחילת מבצע תל קציר
18	דבניה	27.6.67	מבצע	התחילת מבצע דבניה
19	תאופיק	28.6.67	מבצע	התחילת מבצע תאופיק
20	אלחמה	29.6.67	מבצע	התחילת מבצע אלחמה

לצורך המבצע הוקמה יחידה משימתית מאולתרת באמצעות חטיבה 8 בפיקוד המח"ט אל"ם אורי בר און.

אורי בר און מינה את סגנו, סמח"ט 8, ברוך ("פינקו") הראל, למפקד כוח הפשיטה. הכוח הורכב מטנקיסטים סדירים, לוחמי פלס"ר 7 ופלחה"ן 35 על 6 טנקי שלל "טירן 5" (T-55) ונגמ"שי BTR-50.

הכוח הונחת מנחתות במפרץ סואץ ונע במשך 10 שעות כ-50 ק"מ לאורך ציר החוף השמיד בדרכו מחנות מכ"ם, בסיסי צבא ותחנות משמר. הרג מעל 100 חיילים וביניהם אלוף מצרי, וחזר בשלום לסיני עם פצוע קל בלבד.

כתוצאה מהמבצע הנועז נאצר פיטר את הרמטכ"ל המצרי, מפקד חיל האוויר, מפקד חיל הים ומפקד פיקוד זירת סוף, ולמחרת קיבל התקף לב.

האלוף עזר וייצמן ראש אג"ם אמר שהמבצע ביטא את תמצית רוחו של צה"ל: "זה מבצע חוצפני ממדרגה ראשונה, חוצפני בצורה בלתי רגילה, הוא יותר מתחצף, נדמה לי, מכל מבצע אחר, שצה"ל אי פעם עשה. מחוצף בים, מחוצף ביבשה ומחוצף באוויר..."

"פשיטה זו שבוצעה ביעילות, בדיוקנות ובלא נפגעים, להוציא פצוע קל אחד, הוכיחה כי דמיון, תעוזה ופעילות בלתי שגרתית מאפשרים לבצע את 'הבלתי אפשרי'. אין ספק כי הפשיטה המשוריינת הגדולה על חוף מצרים תירשם בתולדות מלחמות צה"ל כאחת הנועזות והמוצלחות שבפשיטות ואפשר שגם, כפי שכינו אותה אז עיתונים בעולם, כ'גדולה מכולן'."

(אלי לנדאו, מעריב, 11 בספטמבר 1970)

מבצע "רביב" פשיטה משוריינת נועזת ומחוצפת

חטיבה 8 - חטיבת "הזקן"

מלחמת יום הכיפורים

לאחר המלחמה חזרה החטיבה לימ"ח בשדה תימן ולאוגדה 143. החטיבה החליפה את טנקי השרמן המיושנים בטנקי מנ"ח (פטון). החטיבה חזרה לשמה ההיסטורי - חטיבה 8.

לאחר הצליחה במלחמת יום הכיפורים ב-1973, ומעבר אוגדות 143, 162 ו-252 לגדה המערבית ("אפריקה"), נשארה החטיבה, שמספרה אז היה 875, להגן בסיני מול הארמיה השלישית המצרית, תחת פיקוד אוגדה 440.

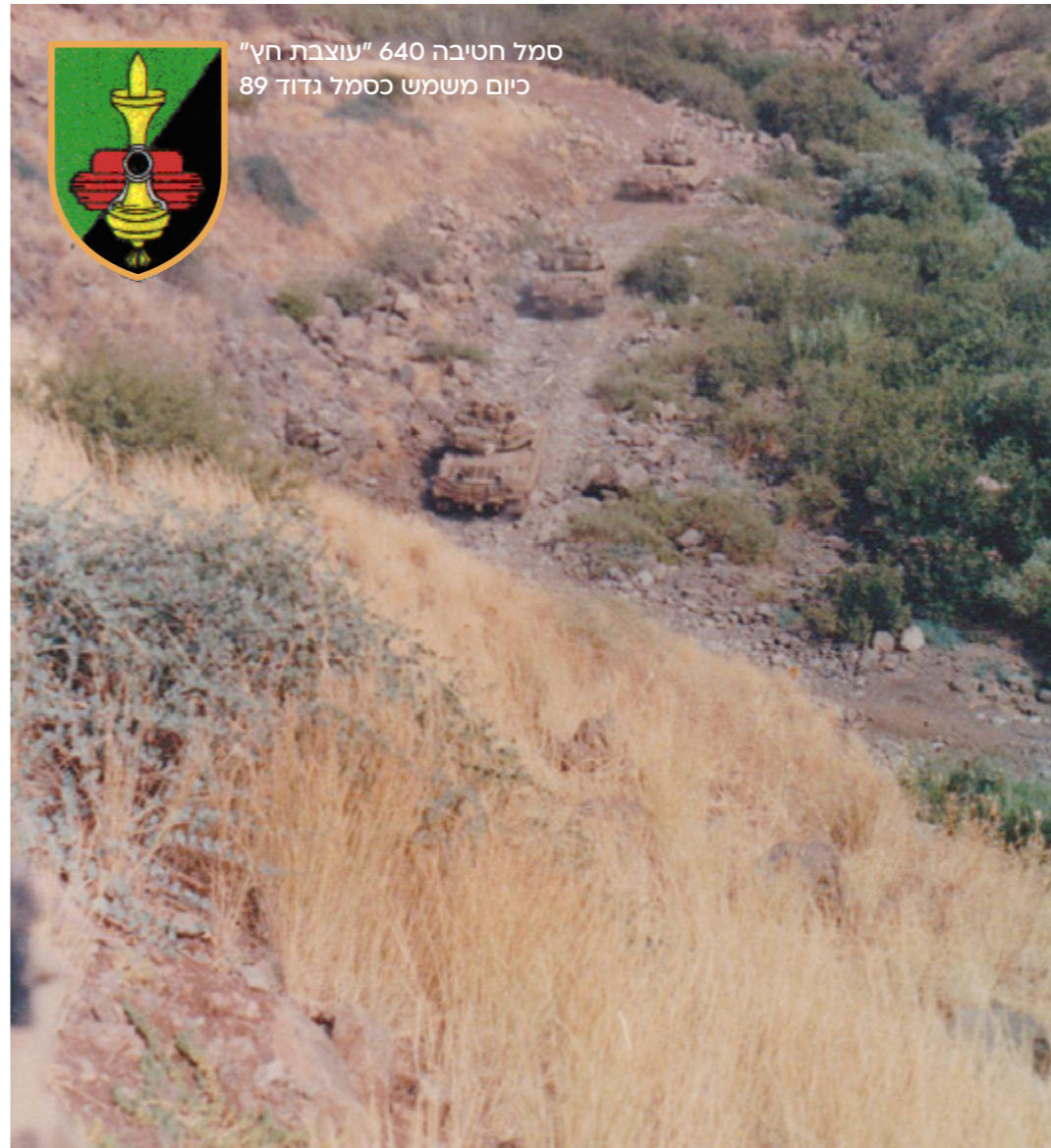
במלחמת יום הכיפורים ב-1973, החטיבה לחמה בקרבות המגננה בסיני מול הארמיה השלישית המצרית באזור מעברי המתלה והגידי ובקרב בואדי מבעוק. החטיבה עברה מאוגדה 143 לאוגדת סיני 252 בפיקודו של האלוף אלברט מנדלר ז"ל, שנהרג בקרבות. על החטיבה פיקוד אל"מ אריה (בירו) דיין. לאחר שנפצע החליפו אל"מ אברהם ברעם (מח"ט 164), ולאחריו מונה אל"מ אהרון גל (שטנגל) למח"ט, השלישי שפיקד עליה במהלך המלחמה.

גדחה"ן 8173 במלחמת לבנון השנייה

הגדוד לחם בגזרה המרכזית של אוגדה 91 תחת עוצבת "מרכבות הפלדה", אליה השתייך אז.

משימת הגדוד המרכזית הייתה לפרוץ ולפתוח ציר לוגיסטי מהגב"ל באיזור דוב"ב, דרך עין אבל ועד פאתיה המערביים של העיירה בינת ג'בל. דרך ציר זה פונו הפצועים של חטיבת הצנחנים וגולני והועברה בו הספקה לכוחות הלוחמים. בין היתר מסגרות של הגדוד לחמו ככוחות שת"פ עם ח"יר ושיריון בכל גזרת הפעולה של אוגדה 91: צוותי דחפורים פרצו צירים נוספים, טיפלו במכשולים וחילצו פצועים וכלים פגועים. כך גם מחלקות פלסים לחמו בכפר ירון.

סמל חטיבה 640 "עוצבת חץ"
כיום משמש כסמל גדוד 89

חטיבה 640 הוקמה בשנת 1981 על בסיס יוצאי חטיבה 188. אימוני ההקמה לגדודים התבצעו ברמה"ג, ובמקביל החלה הצטיידות של טנקי שוט ג' והקמת ימ"ח בעמיעד. תרח"ט מסכם להקמה נערך בסוף השנה, והחטיבה הצעירה הייתה ברמת כשירות גבוהה מאוד וקיבלה תוכנית אופרטיבית בפצ"ן.

"במוצאי שבת 05/06/82 בשעה 16:00 קיבלה החטיבה את פקודת הגיוס. מיד החלו עבודת פתיחת הימ"ח והטנקים והוצאתם לשטחי התארגנות ממערב למחנה עמיעד בשטח שנקבע מראש, במקביל הגיעו החיילים לימ"ח, נקלטו והתארגנו על הטנקים. פעולות הגיוס וההתארגנות נמשכו כל הלילה ועם בוקר בשעה 05:20 החטיבה הייתה מוכנה לתזוזה כאשר כל הכלים בשטחי התארגנות מאויישים ונמצאים תחת רשתות הסוואה".
(מתוך סיכום החטיבה להפעלתה בשל"ג)
גם חיילי המילואים של חטיבת המג"ח 8 גויסו בימ"ח בשדה תימן, אך החטיבה נשארה כעתודת מטכ"ל ולא נשלחה לצפון.

חטיבה 640 עלתה על זחלים לרמת הגולן להחליף את חטיבה 188 למול הסורים. לאחר קרב בסולטן יעקב, נתקבלה הפקודה להחליף את הכוח במשולש "טובלנו" והחטיבה נעה ללבנון
על זחלים בלילה וביום דרך כאוכבה, וכפר משכי לתפיסת עמדות בקו תל זנוב במערב וקמד-אה-לוז במזרח, עם כוח נוסף בפסגת הרי השוף.
החטיבה השתתפה בחילופי אש עם השריון הסורי, ובימי קרב יזומים ("טרף"). בלילות יצאו הטנקיסטים למארבים ותשמועים.
לאחר חודש וחצי חזרה החטיבה על זחלים לקרית שמונה.
לאורך כל התקופה נשמרה משמעת מבצעית גבוהה וכשירות כלים גבוהה, למרות אינטנסיביות משימתית גבוהה ותנועה רבה על זחלים.

מגנים על הבית מ"חומת מגן" ועד "צוק איתן"

חטיבה 8 ויחידותיה הופעלו רבות במשך השנים לביטחון שוטף בשנות האינתיפאדה והן בצו 8 למבצעים. במבצע "חומת מגן" (2002) פעל גדוד 129 (מרכבות) ע"ג טנקים באזור שכם וגזרת תפוח. מפח"ט 8 וגדודי המג"ח פעלו בגזרת עוטף עזה וכיסופים. במבצע "עופרת יצוקה" (2008) הוקפץ גדדה"ן 8173 והיה בכוננות. ובמבצע "עמוד ענן" (2012) הופעל גדדה"ן 8173 לתע"ם קצר בגזרת אביבים שבגבול הצפון. במבצע "צוק איתן" (2014) הופעלו בצו 8 גדדה"ן 8173 וגדוד 121 (8528) "מגן הארץ". הגדודים ביצעו נג"ח מלא מחוץ לימ"ח ועלו בנסיעת נגמ"שים על זחל להחליף גדודים סדירים בהגנה על גבול הצפון למשך של 30-45 יום. הגדדה"ן שוב בגזרת אביבים וגדוד 121 בגזרת העמק. טנקי הגדוד נפרסו לאורך הקו בלבנון מראש הנקרה, דרך גזרת זרעית, אביבים, רכס רמים ועד הר דב. וכן ברמה"ג מהר רם ועד תל פארס.

חטיבה 8 - חטיבת "הזקן"

פלה"ק

פלח"ק

חטיבה 8 - חטיבת "הזקן"

פלוגת הסיור

פלגת מלא"ר

טקס פרידה מרב החטיבה גדעון לנגמן בתום למעלה מיוכל שנות מילואים בחטיבה

סיור קו

סיור מורשת

טקס סיום תרח"ט 2017 לשיחזור כיבוש רמת הגולן

חלוקת אות המערכה ברצועת הביטחון בדרום לבנון

גדוד מצטיין נשיא

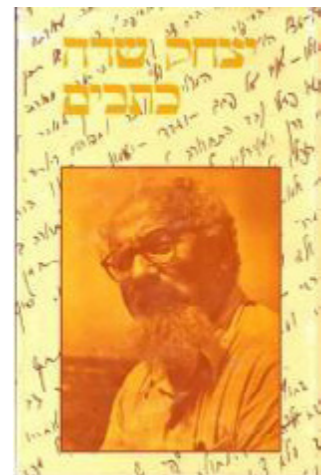
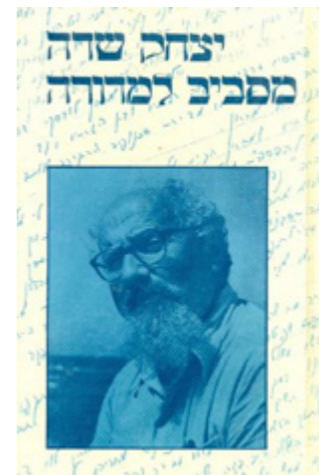
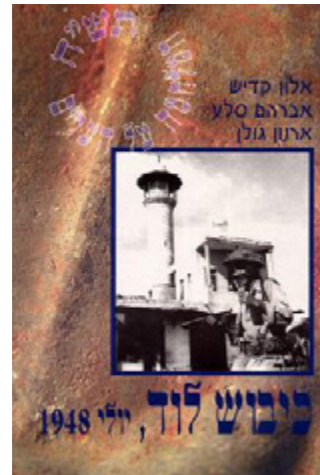
אזכרה בנחלת יצחק

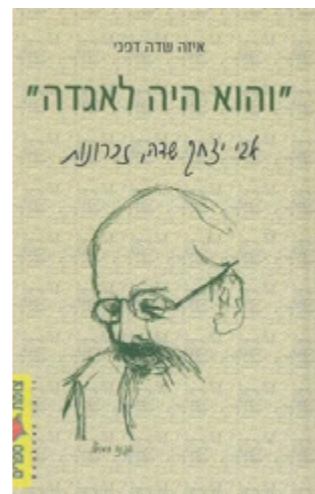
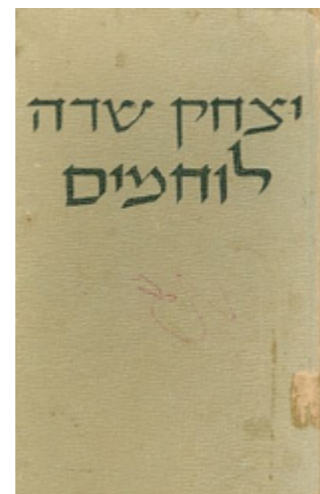
אזכרה שנתית, בשיתוף עמותת הלח"י, לחללי החטיבה שנפלו בקרבות הנגב תש"ח.

מרוץ הקפת התבור ע"ש יצחק שדה

ספרים על החטיבה ומפקדה הראשון

מלחמת העצמאות

טור' אבהר אמנון
טור' אהרונוב יעקב
טור' עמנואל (מנו) אזולאי
טור' אלטשולר בת שבע
טור' אמזלג ניסים
טור' אסמן קרל רולף
טור' בולקין פיליפ (פייבל)
טור' ביאלקה וייס שמואל
טור' בנטוויץ יוסף
טור' בסקין צבי
טור' גדסי אהרון
טור' גולדברג משה 'בן ציון'
טור' גיסנר ארתור
רב"ט גרוס אהרון
טור' גרטבול גדעון
רב"ט גרין יחזקאל
טר"ש גרנוב שלמה
סרן גרנק יעקב 'דב הבלונדיני'
טור' דמול יוסף
רב"ט הורוביץ שמואל
טור' וולטרה ראובן
טור' ויגודסקי עמוס
טור' ונדל מנחם פרדי
סרן זינגר יורש מנחם
טוראי זלודבסקי יוסף 'אבישי'
טור' זלוטולוב שלמה
טור' טנגבוים משה 'ארז'
טר"ש טרגנו נסים 'אבנר'
טור' יעקובי דוד
טור' ישראל יאיר
טור' ישראל בקר אשר

ממלחמת העצמאות ועד מלחמת ששת הימים

טור' בקמן יהושע שייקה
טור' כהן אהרון

מלחמת ששת הימים

רב"ט איפרגן (עמרם) מוריס
טור' ארז רימון
רב"ט בן ארי דוד
סרן בן ארצי יובל
סמ"ר בן נעים יהושע
טור' בן ציון סולומון
סמל גדושר משה
סמל גולדברג אריה
סרן גורן יגאל
סמל גרינשפן אביגדור
סמל דרורי זאב
סמ"ר והבה אליהו
סמל וייס גדעון
טור' זהר יעקב
רס"ן חביב משה
רב"ט יעקוביאן יעקב
סמל כהן מיכאל
רב"ט לוי דוד
טור' מוסבי משה
רס"ן מוקדי רפאל
טור' מרקו הרי
טור' נטף יוסף
סמל נצר גיורא
טור' פיכמן חיים
סמל פינקס אלפרד
סמל קורניק יעקב
סמל רונקין עמנואל
טר"ש שוילי יעקב

מלחמת ההתשה

סרן גלבוט (גולדבר) דניאל
סמל סיני סבח דוד
סמל סמאש אהרון ארלה

מלחמת יום הכיפורים

סמל אבידר ראובן
סמ"ר אבני אילן
סמל אשכנזי חיים
סמ"ר אשתר שמעון
סמל בן יאיר אבנר
סמל דבוש ראובן
רב"ט דגני דן גור
רב"ט הרר זק
סמ"ר חזום יעקב
רב"ט יצחק דוד
סרן מורנגשטרן יעקב
רב"ט מנצור צדוק
סגן סנדרס ישראל הלל
סמ"ר פרייס אברהם
סמל קובדלה שמעון
סמל קורקוס שמואל

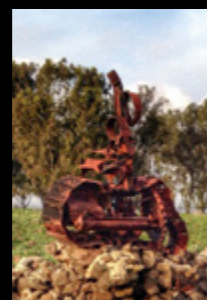
ממלחמת יום הכיפורים ואילך

רב"ט אהרון שמעיה שמעון
טור' באנוז (בן עוזי) יעקב
טור' בן עזרא אלברט
סמל דומינסקי רמי
רס"ן הלל נמרוד
טור' זמיר ניסים
טור' יוסופוב סימה
סמל כץ משה
סמל להב אבינועם
סמל ליבוביץ בן ציון בנצי
סמל נדלר מאיר זאב מייק
סמל פניגשטיין נחום

חטיבה 8 - חטיבת "הזקן"

אנדרטאות חטיבה 8

זעורה	שהם		מצודת עירק-סואידן (מצודת יואב)
	קלע	סירת א-דיב	שהם
ניצנה			קיבוץ מגן (שיח' נוראן)

האנדרטה להנצחת חללי החטיבה הוקמה ביוזמת יוצאי החטיבה בנמל התעופה בן גוריון, שנכבש בזמן "מבצע דני" ע"י החטיבה. האנדרטה נחנכה בערב יום העצמאות הכ"ד למדינת ישראל בשנת 1972 ובוצעה ע"י הפסל יחיאל שמי.

האנדרטה נישאת לגובה של 22 מטר. החומרים העיקריים ששימשו לבנייתה הם בטון ופלדה. חלקה העיקרי מעוצב בדמות מגן, ומשולבים בה חלקי פלדה, שכמה מהם מסמלים קני תותחים. על אחד מעמודי המבנה נכתבו דבריו של יצחק שדה: **"לא למען המית נתון הנשק בידינו אלא כדי לשמור על החיים"**.

לצד הפסל ניצב קיר בטון שעליו חקוקים מהלכי החטיבה בכל שנות פעילותה, וסמוך לו קיר נמוך מוארך ועליו שמות הנופלים לפי תקופות. מתחת לשמות נכתב: "עכשיו תחסרו לנו כחסור חבר לחבר ידיד לידיד".

כביש הכניסה הראשי לנתב"ג נקרא "דרך חטיבה 8" וכיכר הכניסה לנתב"ג נקראת "כיכר הזקן" על שם האלוף יצחק שדה שפיקד על חטיבה 8 במהלך "מבצע דני".

ביום הזכרון כל שנה החטיבה מבצעת באנדרטה טקס זכרון ייחודי משותף עם רש"ת ונתב"ג.

פרט לאנדרטה בנמל התעופה בן-גוריון, הוקמה אנדרטה נוספת בסמוך לתל ניצנה המפרטת את מהלכי החטיבה ב"מבצע חורב".

האנדרטה השלישית הינה אנדרטת הנצחה מאבן אשר הוקמה בפארק עוצבות הטריון בסמוך ליד לשריון בלטרון.

הגלעד החטיבתי בפארק העוצבות בלטרון

חטיבה 8 - חטיבת "הזקן"

אזכרה שנתית ליצחק שדה - "הזקן"

שנים 2014-2022

טקס יום הזכרון בנתב"ג

חטיבה 8 - חטיבת "הזקן"

נתי גולן

ביום 9 ביוני 1967, תקף גדוד הטנקים בו שירת סגן נתנאל הורוביץ כמפקד פלוגה, את היעדים המבוצרים ברמת הגולן באזור קלעה. בעת הקרב נפצע מפקד הגדוד. מחליפו נהרג וכך הועבר הפיקוד לידי סגן נתנאל הורוביץ. הוא פקד על הגדוד בהמשך ההסתערות וכבש את כל היעדים שהוקצו לו. במשך הקרב נפצע בפניו, בגבו ובזרועו. שלושה טנקים שמתוכם ניהל את פעולתו, נפגעו והוא נאלץ להחליפם בזה אחר זה, ועל אף זאת המשיך להוביל את יחידתו עד השלמת המשימה.

על מעשה זה הוענק לו עיטור הגבורה לפי חוק העיטורים בצבא ההגנה לישראל.

שאול ורדי

ביום 9 ביוני 1967, בעת קרב ההבקעה ברמת הגולן, שירת סמל שאול ורדי כמפקד טנק בגדוד שריון. בלחימה על מערך סיר-א-דיב נפצע בפניו ואיבד את כושר ראייתו, אך לא נטש את הטנק כדי להיפנות. כעבור זמן מה חזר אליו חלקית כושר הראייה והוא הצטרף להסתערות על קלעה. בשלבים האחרונים של הקרב נפגע הטנק שלו פעם נוספת, נדלק, והצוות נפצע. על אף היותו פצוע בעצמו, חילץ את צוותו והעבירו למחסה. לאחר מכן, טיהר בראש קבוצת טנקיסטים, שטנקיהם נפגעו, קבוצת בתים, שמתוכם לחמו חיילים סוריים ואירגן את אבטחת אזור הפעולה. הוא פונה לבית חולים רק לאחר שכוחות אחרים של החטיבה התחברו אל היעד הכבוש.

על מעשה זה הוענק לו עיטור הגבורה לפי חוק העיטורים בצבא ההגנה לישראל.

סימון טוב גנה

ביום 9 בנובמבר 1948, בקרב על הכפר עיראק אל-סואידו, נפגע טור' סימן-טוב גנה ז"ל קשה בשתי רגליו (שנקטעו לאחר מכן), על-ידי פגז שפגע בזחל"ם שהוא נהג. כן נפגעו ברגליהם שלושת אנשי הצוות האחרים. הזחל"ם הוצא מכלל פעולה ונעצר בשדה הקרב. לאחר שגם זחל"ם שני נפגע בפגז של תותח, החלה היחידה לסגת. על אף מצבו הקשה פתח טור' סימן-טוב גנה בחיפוי על הנסוגים בעזרת המקלע בזחל"ם ועל-ידי כך אפשר ליחידה על פצועיה, להגיע עד הזחל"ם מים. הוא עצמו נשאר עם הפצועים בתוך הזחל"ם בשדה הקרב במשך 6 שעות. בלי לשים לב למצבו הקשה הגיש לחבריו עזרה ראשונה והשקה אותם מים. לאחר ניסיונות אחדים עלה בידו להתקשר באמצעות מכשיר הקשר שבזחל"ם עם יחידתו, להודיע על מקום הומצאו ולבקש עזרה. התנהגות אמיצה זו הצילה את חייו וחיי חבריו.

על מעשה זה הוענק לו עיטור הגבורה לפי חוק העיטורים בצבא ההגנה לישראל.

עיטורי הגבורה

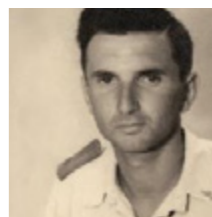
חטיבה 8 היא חטיבת השריון בעלת הכמות הגדולה ביותר של עיטורי הגבורה בצה"ל, שהינו העיטור הגבוה ביותר. עיטורים אלו ניתנו על מעשי גבורה עילאית, נוכח פני האויב, תוך חירוף נפש ועל עמידה במשימה בכל מחיר.

אחי גיבורי התהילה

עיטור המופת רס"ן רפאל (רפי) מוקדי ז"ל

ביום ה-9 ביוני 1967, תקף גדוד טנקים 129 את המערכים המבוצרים ברמת הגולן, באזור הכפרים סיר-א-דיב - קלע. בעת הלחימה נפצע

מפקד הגדוד ופונה לאחור. רס"ן רפאל מוקדי ז"ל, מפקד פלוגת הסיור החטיבתית 87 היה בקרבת מקום, הבחין בנעשה ומבלי לקבל הוראה מפורשת, לקח את הפיקוד על הגדוד והמשיך בבצוע המשימה. תוך כדי הסתערות על היעד נפגע הטנק ממנו פיקד ע"י פגז ותותחו שותק. על אף זאת המשיך רס"ן רפאל מוקדי ז"ל לפקד על היחידה, חשף את גופו והפעיל את מקלע המפקד, שבצריח, לעבר עמדות אויב בטווחים קצרים ביותר. תוך כדי פעולות אלו, נפגע ונהרג.

עיטור המופת סגן אהוד אברמסון (אבירן)

ביום ה-9 ביוני 1967, בעת קרב ההבקעה ברמת הגולן, שרת סגן אהוד אבירן כקש"א בגדוד שריון 129, שתקף לעבר קלע. בשעת הלחימה נפצע, לא פונה והמשיך בביצוע משימתו. נוסף לכך סייע בחילוץ ופינוי פצועים, באיזור מוכה אש ובארגון היחידה בתום הקרב.

עיטור המופת סרן ד"ר יצחק גליק

ביום ה-9 ביוני 1967, בעת קרב ההבקעה ברמת בגולן, שרת סרן ד"ר יצחק גליק כרופא בגדוד שריון 129. בהמשך הקרב הוא פרס את תחנת האסוף הגדודית באחד המוצבים, שטרם טוהר סופית. תחת הפגזה ארטילרית ותוך הטרדה מצד חיילים סוריים, ששהו עדין בעמדות בסביבתו, הוא ביצע נתוח מסובך במפשעתו של אחד הפצועים ובכך הציל את חייו.

עיטור המופת סמל צבי שץ

בתאריך 9 ביוני 67, בקרב על הבקעת הרמה הסורית, שירת סמל שוילי דוד, כסמל טכני באחת מפלוגות הטנקים התוקפות של גדוד 377 ת"פ חטיבה 8. תוך כדי הלחימה בשטח ממוקש ומוכה אש, הפעיל את כיתתו ביעילות ותיקן טנקים שנפגעו. בזכותו הצטרפו טנקים אלו להמשך הלחימה, במהירות מירבית. סמ"ר דוד שוילי גילה במעשיו אומץ לב ודבקות במשימה.

עיטור המופת סמ"ר שוילי דוד

ביום ה-9 ביוני 1967, בקרב על מערכי רמת הגולן, הושאר סמל צבי שץ ליד טנק פגוע ממוקש, באזור מוכה באש. רכב עמוס ציוד ותחמושת, שעבר במקום נפגע, החל בוער והשריפה התפשטה לעבר הטנק שעמד במרחק כ-10 מטר ממנו. סמל צבי שץ רץ אל הטנק וכיבה אותו, על אף האש שטוחת המסלול, שנורתה באזור והתפוצצויות התחמושת ברכב הבועה.

צל"ש רמטכ"ל רס"ן נמרוד הלל ז"ל

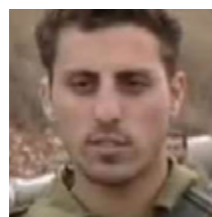

בתאריך ט"ז באב התשס"ו (10 באוגוסט 2006) פעלה פלוגת צמ"ה של גדחה"ן 8173 בגזרת חטמ"ר 300. כשבועיים לפני כן

התנדב רס"ן נמרוד הלל לשירות מילואים פעיל בפלוגה, ולאחר מכן שוחרר לביתו על ידי מפקדיו. מששמע בביתו כי הפלוגה קיבלה משימה לבנות מגן לטנקים, בשמורת לבונה במרחב הכפר עלמה א-שעב, שב רס"ן הלל לפעילות ופיקד על שני צוותי צמ"ה שעסקו בבניית המגן. נוכח חששם של אנשי הצוותים, בטל איומי הנ"ט שהיו במרחב הלחימה באזור זה, ועל-מנת להבטיח שהמגן ייבנה כראוי - התנדב רס"ן הלל לעלות על אחד הדחפורים כאיש צוות שלישי. במהלך ביצוע המשימה נפגע הדחפור מטיל נ"ט, והוא נהרג במקום. רב-סרן נמרוד הלל ז"ל הראה במעשיו רוח התנדבות, יוזמה והקרבה.

צל"ש מח"ט סמ"ד אושרי סיבוני

בתאריך י"ג באב התשס"ו (7 ביולי 2006), כשניסתה פלוגת טנקים לחבור לחטיבת הצנחנים בבית ג'בל - נקלעו

הטנקים למארב נ"ט ונורו עליהם טילי נ"ט. שני הטנקים הראשונים נפגעו, מפקד הפלוגה והטען נהרגו, וטנק מפקד המחלקה נפגע. צמד דחפורים בפיקודו של סיבוני, שפעל כמש"ק פלסים בגדחה"ן 8173, חבר לרשת הקשר של הטנקים וסייע ביצירת תמונת קרב, הפעיל את הדחפורים, עלה לקו הרכס, למרות הירי הבלתי-פוסק סביבו, בכדי לאפשר את הורדת הטנקים הפגועים מהעמדה, וכיוון את הכוחות לחילוץ הטנקים הפגועים וסייע בגריירתם. סמל-ראשון אושרי סיבוני הראה במעשיו רוח לחימה, יוזמה, קור רוח, אומץ לב ונחישות.

חטיבה 8 - חטיבת "הזקן"

אז אמר השטן

אז אמר השטן: הנצור הזה
איך אוכל לו.
אתו האומץ וכישרון המעשה
וכלי מלחמה ותושיה עצה לו.

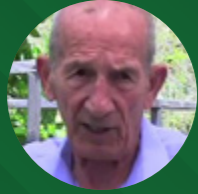
ואמר: לא אטול כוחו
ולא רסן אשים ומתנג
ולא מורך אביא בתוכו,
ולא ידיו ארפה כמיקדם,
רק זאת אעשה:
אכה מוחו
ושכח שאיתו הצדק.

כך דיבר השטן וכמו
חוורו שמים מאימה
ביראותם אותו בקומו
לבצע המזימה.

נתן אלתרמן
ידיד אישי של יצחק שדה,
לחם בשורות חטיבה 8 כחייל בגדוד
88 בקרבות בנגב
שיר זה נחשב כצוואתו

יגאל קפלו

יוסף יודוביץ

פיקד על החטיבה במלחמת שלום הגליל

איתן אריאלי

חיים סלע

אריה בירו

פיקד על החטיבה במלחמת יום הכיפורים

מרדכי אביגד

אלברט מנדלר

לימים אלוף, פיקד על החטיבה במלחמת ששת הימים

מוסה פלד

לימים אלוף

אביב ברזילי

יוסף גבע

לימים אלוף, פיקד על החטיבה במלחמת סיני

יוסף איתן

צבי הורוביץ

בן ציון פרידון

יצחק שדה

לימים אלוף, פיקד על החטיבה במלחמת העצמאות

עזמה ראדי

בני אהרון

רוני סבירסקי

דודו סונגו

חובב ורדי

ארז לב-רן

פיקד על החטיבה במבצע צוק-איתן

סער צור

לימים אלוף

ישראל דניאלי

גדי מאירי

עמיחי אברהם

אינן פרץ

עופר אופיר

גלעד שר

רון רם

חטיבה 8 - חטיבת "הזקן"

מפקדי
חטיבה 640

אלי
רייטר

יהודה
ווגמן

מוטי
פז

עוזי
דיין

עופר
כרמל

רפי
נוי

גדי
מאירי

עופר
סגל

